

PROSTY (1876) *ai*

prosty (1748), **prost** (118) [*N i A sg n oraz w skostniałych wyrażeniach przyimkowych*], prosty
a. prost (10).

o jasne [w tym 1 r. błędne znakowanie].

comp i sup (18+34) -prostszy (50), prości(e)jszy *StrykKron* (2), [proszczy]. *sup* nã- (32), nãj- (2) *Diar*, *NiemObr*; ~ nã- (28), na- (2) *RejAp*, też *RejPs*, n(a)- (2); ~ nãj- (1), n(a)j- (1).

sg m N prosty, nãprostszy (248). \diamond *G* prostého, nãprostszego (145); -ého (50), -ego (1) *OpecŻyw*, - (e)go (94). \diamond *D* prostému, prostsému, nãprostszému (27); -ému (4) *OpecŻyw* (2), *KochFrag*, *OrzJan*, -emu (2) *MurzNT*, *MurzOrt*, -emu (1) *OrzQuin*, -(e)mu (20). \diamond *A* prosty, nãprostszy (64), prostého, nãprostszego (42); -ého (2), -(e)go (40). \diamond *I* prostym (82), prost(e)m (4); -(e)m *ZapWar*, *RejKupSekl*; -ym : -(e)m *RejZwierz* (2:1), *RejZwierz* (7:1). \diamond *L* prostym (11), prost(e)m (1) *PaprUp*. \diamond *V* prosty (2). \diamond *f N* prostã, prostsã, prości(e)jszã, nãprostszã (91), prost(a) (9). \diamond *G* prostěj, prostsěj, nãprostszěj (45), prosty (2) *LibMal*, *CzahTr*, -ěj (11), -(e)j (34). \diamond *D* prost(e)j (4). \diamond *A* prostã, nãprostszã (68) [w tym: -a (3)], prostu (1) *MetrKor*. \diamond *I* prostã, prostsã, prości(e)jszã (72). \diamond *L* prostěj (37), prosty (1); -ěj : -y *CzahTr* (1:1); ~ -ěj (6), -(e)j (31). \diamond *V* prostã (1), prost(a) (1). \diamond *n N* prosté, prostsé, nãprostszé (56), prosto (2); -é (10), -e (2), -(e) (44); -e *MurzHist*; -é : -e *MurzNT* (1:1); ~ (*attrib*) -é (43); ~ (*praed*) -é (13), -o (2) *KochZg*, *BudBib* [cf też *PROSTO av*]. \diamond *G* prostého, prostsého, nãprostszego (19); -ého (2), -(e)go (17). \diamond *D* prost(e)mu (2). \diamond *A* prosté (36), prosto (1) *FalZioł*; -é (8), -(e) (28). \diamond *I* prostym (22), prostém (3) *RejPs*, *Strum*, *ZawJeft*; -ém (1) *Strum*, -em (1) *ZawJeft*, -(e)m (1). \diamond *L* prostym, nãprostszym (18), prost(e)m (1) *FalZioł*. \diamond *V* prost(e) (3). \diamond *m a.n L* prostym (1). \diamond *pl N m pers* prości, prostszy (88). *subst* prosté, prostsé (56); -é (21), -(e) (35). \diamond *G* prostych, prostszych, nãprostszych (138). \diamond *D* prostym, [prości(e)jszym] (99), prost(e)m (4); -ym : -(e)m *FalZioł* (2:1), *KromRozm I* (1:1), *ModrzBaz* (3:1), *SkarŻyw* (1:1). \diamond *A m pers* prosté, prostsé (57), prostych (5); -ych *StrykKron*; -é : -ych *KrowObr* (17:4); ~ -é (9), -(e) (48). *subst* prosté, nãprostszé (74); -é (28), -(e) (46). \diamond *I m* prostymi (28), prostemi, prostszeimi (16); -ymi *Murm*, *BielŻyw*, *KrowObr* (8), *BielKron* (2), *OrzQuin*, *KuczbKat*, *SkarJedn*, *CzechEp* (2), *WujNT* (2), *SkarKaz*; -emi *FalZioł*, *RejKup*, *MurzNT*, *Diar*, *GliczKsiqż* (3), *RejAp* (2), *RejZwierz*, *BielSpr*, *Oczko* (2); -ymi : -emi *GrzepGeom* (7:1), *SkarŻyw* (1:2); ~ -emi (2), -émi (1), -ęmi (1) *MurzNT*, -(e)mi (12); -emi *GrzepGeom*; -emi: -émi *Oczko* (1:1). *f* prostymi (15) *Mącz*, *SienLek*, *GrzepGeom* (11), *BielSat*, *BielSjem*, prost(e)mi (6) *TarDuch*, *RejWiz*, *BibRadz* (3), *ModrzBaz*. *n* prostémi, nãprostszémi (18), prostymi (9); -émi *BierEz*, *RejKup*, *RejWiz*, *SarnUzn*, *RejAp* (2), *RejPos* (6), *WujJud*, *KochDryas*, *SarnStat*, *SkarKaz*; -ymi *BibRadz*, *CzechEp* (4), *NiemObr* (2), *WujNT*; -émi : -ymi *BielKron* (2:1); ~ -émi (1), -(e)mi (17). \diamond *L* prostych, prostszych (12). \diamond *V m pers* prości (8). \diamond *du D (cum nm)* prostema (5) *GrzepGeom* C3v [2 r.], E, Ev, G3v. \diamond *I (cum nm)* prostema (1) *GrzepGeom* E. \diamond *skostn sg n G* z prosta (18). \diamond *D* po prostu (97).

Składnia comp: prostszy niż co (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (7 z niżej notowanych przykładów) – XIX w.

I. W funkcji właściwej (1761) :

1. Równy w ujęciu liniowym, niekrzywy, niezgięty; niekręty; bez załomów; nieodchylający się w żadną stronę; *rectus* *Murm*, *Mymer*¹, *Vulg*, *HistAl*, *PolAnt*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *di(r)rectus* *PolAnt*, *Vulg*,

Mącz, Calep, Cn; prorsus, rigidus Mącz; erectus Calag; regularis Cn (180) : Volucres rectungues. Vogel die do schlecht klowen haben Ptacy fproftymy pálnogćyámy. *Murm* 81, 66; *Mymer*¹ 24v; *FalZioł* V 34v; Wrzucze drewno do wody by naproftsze było/ Wnetci fie będzie zdało áby fie fkrzywiło. *RejWiz* 112; *Leop* *B4v, *2v; *BielKron* 95v; Cedrus, Cedrowe drzewo yeft bárzo profte/ á nigdy nie prochnieye á nie ták łatwo gniye. *Mącz* 45c, 327a, 348c, d, 350c [2 r.]; *SienLek* Yyyv; iáko ow fznur z wagą/ czo go murárze używáią/ ktory nie iedno sam profty ieft w łobie/ ále y tę fciánę proftą wczyni/ do ktorej go przyftoľuią. *GórnDworz* Gg5; *GrzepGeom* P3; *BielSat* N3; Kiedy byś miał zmáwiác Robotę ná Pręty: tedy łobie wymawiaiy/ áby ziemię brał dwa kroczi w ziemię proftą Bórtę *Strum* F2v, C2, H2v; *KochFr* 43; Tám w śródku [ogrodu] profte drzewo á zielone ftało/ O ktore fie niemáło wiatrow otrácało. *WisznTr* 11; *BielSjem* 39; Regula – Liniál, prostą miara. *Calep* 906b, 328a, 906a; *KlonWor* 66.

W połączeniach szeregowych (5): Nos profty nyeuuelky profto ydący czo znak yeft ftałofczy a roftropnoľczy *PatKaz III* 121; Ząby yey [Maryi] byly byale profte rowne a czyfte *PatKaz III* 121v, 121v; *GlabGad* N7v; *Quercus rigidae*, Profte twárde tęgie dęby. *Mącz* 356b.

W przeciwstawieniach: »krzyw(y) (8), nieprosty (2)... prost(y)« (10): *FalZioł* V 35; i rzeczy krzywé obroca się w profte (marg) będą w proftą (–) *MurzNT Luc* 3/5; *Leop Is* 42/16; *Rectus et obliquus contraria*, Profty á krziwy. *Mącz* 348c; *Lineae* iedny fą profte/ drugie fą nie profte. *GrzepGeom* Cv, C3; *BielSpr* 69; Káżdá doliná wzniefie fie/ á káżdá gorá y págorek vniżá fie/ y będzie co krzywo/ profto/ á co fie podniosło (będzie) rowno *BudBib Is* 40/4; *Dirigo* – Naproszczám, z krziwego proste czmię. *Calep* 327b.

Zestawienia: anat. »jelito, ktore prostym zową« (1): Nad to iefzcze odchodzenie przydawa fie, [...] gdy ielito: ktore proftym zową/ albo wrzodmi albo bieżączką bywa nagabane *FalZioł* V 29v.

geom. »linija (a. linea) (jest) prosta« (79): *Diameter, vel diametrus*, Latine, *Dimeciens*. Profta á rowno dzieláca lynia/ którą yáki cyrkiel okolicność/ álbo ynfi xtał bywa w práwą miarę dzielón *Mącz* 84c; *Linea* profta ieft/ która od Punktá/ od którego fye poczyna/ idzie równo do drugiego Punktá/ w który fye kónczy/ nic fye ná ftronę nie vchyláiąc. *GrzepGeom* Cv; *Superficies* równa ieft/ która od Liniéy proftéy od której fye poczyna/ idzie wśzędzie iednáko á profto/ do Liniéy proftéy w którą fye kónczy. *GrzepGeom* C2; A kiedy *Linea* profta ná proftą przychodząc/ nie równé kąty czyni/ tedy ieden będzie kónczáty/ á drugi będzie tępy. *GrzepGeom* C3v, Cv, C2, C2v, C3 [5 r.], C3v [5 r.] (78).

Przen (4) : Ale pátrż iákie dziś z niey [rodziny Pileckich]/ latorofli roftą/ By fie też nákrzywiá/ wczyniá iá proftą. RejZwierz 87v; *BudNT Hebr* 12/13; A proftaczek miły/ máiąc wyrozumienie fwoie náłożone/ ná proftey cięciwie fłowá Bożego/ prościuchno zmierza do celu wyftáwionego *NiemObr* 96; á czyńcie koleie profte nogámi wálzymi: áby ktory chramiác nie zábłádził/ ále rádfzey był vzdrowion. *WujNT Hebr* 12/13.

a. *O człowieku i jego ruchach: wyprostowany, niezgarbiony, mający prostą postawę; procerus Murm* (7) : Chodzenye yey [Maryi] profte flufne a lekkye y myerne *PatKaz III* 122; *GlabGad* M4v; nálaź [św. Antoni] ciáło Páwła S. ták iáko ná modlitwie przykłał z proftą głowá *SkarŻyw* 52.

Wyrażenie: »wzrost prosty« (1): Ieſtli wzroſt będzie wyſoki á proſty [!] [...], Dawaznać człowieka ímiałego, mocnego, pyłznego, frogiego, y chwały żądaiącego. *GlabGad* M2v.

Szereg: »wysoki, (a) prosty« (3): Iezus Kryſtus [...] człowiek ieſt [...] w poſtawie ciała wyſoki/ a proſty *OpecŻywList* Cv; *Murm* 65; *GlabGad* M2v.

a. Prawdopodobnie: Nieułamny (1) : RZékł Heretyk: Krzywého Theologá maćie. [...] To Kátholik. Ow zaśię: Proſtych doſyc mamy. My o proſtéh/ bo głupi/ nikáłká nie dbamy. *PudlFr* 6.

b. O włosach: niefałujące, bez loków (6) : Zafię przyczyna proſtich włosów ieſt wilkoſć dymna á ciężka, która włofi ku dołu íkłania, przeto teź niewiaſty poſpolicie proſte włofi miewaią dla zbytku zimney wilgotnoſci. *GlabGad* A8v, M7v, N5.

W połączeniu szeregowym (1): Phlegmátyk [*bywa*] [...] włosów przyżólc/ álbo białokórowátych/ proſtych/ twárdych rzadkich *Oczko* 34.

W przeciwstawieniu: »kędzierzawy ... prosty« (1): Czemu niektorzy ludzie maią kędzierzawe włofi. drudzi proſte. *GlabGad* A8v.

c. O trasie do przebycia: najkrótszy, najłatwiejszy, niezbaczący z obranego kierunku; często również biegnący w linii prostej (35) : przyplłynęliśmy proſtym pędem do Kou *WujNT Act* 21/1.

W przeciwstawieniu: »prosty ... krzywy« (1): Gdy dwu ná śmierć oładzą/ á iednego proſtą drogą á drugiego krzywą y dálſzą prowadzą: nie wiele ma nád tego ten co dálſzą drogą idzie. *SkarKaz* 387a.

W porównaniu (1): Więc ku przyſci do niego [*dobrego końca*]/ íą to/ iáko proſte/ á bite goſcińcze/ godnoſci/ á przymioty te/ ktore ci pánowie Dworzáninowi náznáczyli *Górndworz* Ee3v.

Wyrażenia: »prosta droga« [*w tym: prostą drogą (3)*] = *directa via Vulg, Cn; via recta PolAnt, Cn; rectus trames HistAl; semita recta PolAnt; simplex iter Cn (13)*: ále Alexander máiac w ręku ogniſtą pochodnią proſtą drogą bieżał. *HistAl* F3, L; A będzie tám ſciełfká y drogá/ [...] á to drogę będziecie mieć proſtą/ ták żeby głupi nie błádzili po niey. *Leop Is* 35/8; Tá [*mądrość*] ípráwiedliwego gdy wćiekał przed brátem íwoim proſtemi drogámi prowadziłá *BibRadz Sap* 10/10, *Ps* 106/7; inſzą drogą do domu iecháli [*poſłowie*]/ to ieſt proſtízá na Mozáyko *BielKron* 436, 63; *BielSpr* 27; *StryjKron* 672 [2 r.]; *SkarKaz* 387a; *KlonFlis* F3v; *KlonWor* 23.

»prostym trybem« (1): hydącz szciana granyczkiem hynaczey pathokiem prosthem tribem asz do Granycze krolevskiey znamy gdzie sia konczy hymyeny vasche *ZapWar* 1542 nr 2504.

Szereg: »bliższy i proſciejszy« (1): A Stephán Woiewodá Wołofki [...] iáko íkoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliżſza y proſcieyſzá drogá [...]/ ále ná Pokucie dągnie/ poczał tym więcey być oſtrożnieyſzym *StryjKron* 672.

Przen (19) :

W przeciwstawieniu: »prosty ... ciemny« (1): á ípráwiedliwość twą rozgłáſzać będą. Y od tych ktorzy opuſzczaią íciełzki proſthe [*semitas rectitudinis*]/ vdawaiąc ſię drogámi ciemnymi. *BibRadz Prov* 2/13.

Zwrot: bibl »czynić proste ſcieżki Jego [*Chrystusa*]« = *rectas facere semitas eius PolAnt, Vulg* [*szyk zmienny*] (8): Głos wołaiącego na puſzczy/ Nagotuicie drogę pańfką/ czyńcie proſtéh ſciełzki iego *MurzNT Luc* 3/4; *Leop* *2v, *Mar* 1/3; *BudNT Mar* 1/3; *LatHar* 684; *WujNT Matth* 3/3, *Mar* 1/3, *Luc* 3/4 [*zawsze przekład tego samego tekstu*].

Wyrażenia: »droga prosta« (1): Et deduxit eos in viam rectam, vt irent in ciuitatem habitationis. Y przywiódł ie [*ludzi odkupionych*] na drogę proftą aby fzli do miafta miefzkania fwego/ Do niebieskie⁸⁰ kroleftwa. *WróbŻołt* 106/7.

»gościniec prosty« (2): Sprawiedliwego prowadził Pan gościńcem proftym. *LatHar* 445; Starożytni fzłáhcicy Polfzcy, [...] czyniąc vftáwicznie Ręką fwoią z pogány, gościniec ci profty Przetárli do włyfłtkiego *CiekPotr* 48.

»prosta ścieżka« = *recta semita PolAnt, Vulg; semita rectitudinis PolAnt* [szyk 12:1] (13): Y proffę moy pánie niezwodz mię ftey drogi/ ktora ku tobie przywodzi y owłfem co ná proftffe łćiefzki rácz mi kłobie oznaymić. *RejPs* 35v, 127v; *BibRadz* *4, *Prov* 2/13, 9/15. Cf *Zwrot*.

»prosty tor« [szyk 2:1] (3): Ale ty proftym torem/ Sláhcícze nieboże/ Idź *RejZwierz* 67; A ten v mnie Tor profty/ nie gdzie wielkość chodzi/ Ale gdzie Pan ftadko fwe tu wzgárdzone wodźi. *Prot Cv, Cv*.

Szereg: »gładki, prosty« (1): Powiedz mi [...] Y czemu wždy nie chodźiż gładkim proftym Torem *Prot Cv*.

d. *Wzniesiony, pionowy, niepochylony; też umieszczony prostopadle; altus, sublimis Calag; perpendicularis Cn* (6) : Obeliscus, Czworogránny profty/ á podługowáty kámieñ/ ná wierfzchu yákoby rožen zákończony. *Mqcz* 256b; *Calag* 40a.

Przen (1) :

W porównaniu (1): Polfka Koroná przez Exekucyą w mierze fwey ná tym Seymie/ ták profta klinem ftánęłá/ iáko byłá przez przodki náfze poftánowioná/ niechyląc fye áni ná práwo/ áni ná lewo. *OrzRozm* E3.

α. *O czcionkach w druku: niekursywne* (3) :

Wyrażenia: »karakter prosty« (2): ORTHOGRAPHIA tedy Polfka rzędem obiecádlá prowadzi fie tym fpofohem, kárákerem vkośnym y proftym. *JanNKar* D4v, A3v.

»proste pismo« (1): áby fie ábo dwie literze fpoily w iednę [*dz, dź, dż*] [...]: Albo więc ná křztałt inákřzy [...] a zyśdź fie może y do proftégo y do vkośného piřmá. *JanNKar* E3v.

Szereg: »(i) ukośny i prosty« [szyk 2:1] (3): zdáło mi fie [...] wydác przynamniéy tę Polfczyñę nową/ Káráker dwóy Polfki/ vkośny y profty *JanNKar* A3v, D4v, E3v.

2. *Zwyczajny, przeciętny, niewyróżniający się; simplex Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; encyclius, translatus, translatus Mqcz; vulgaris Modrz* (514) : aby zadne plechowye rzeczy any panczerzowe nyebyly yedno nogavicze profte fzvkyenne fkornye Profthe fkorzane a ořtrogy *MetrKor* 26/62; warz to w czyřtym ftharem piwie w czarnem albo też y w proftem *FalZioł* I 113d, I 80c; Czemu chleb profty bywa cięřfzy niż przeřalany. *GlabGad* G6v; *RejPs* 137; *RejRozpr* Av; *RejJóz* E marg; *RejRozm* 405; iż gdy człowiek będzie ku krolewskiej wyfokółci podnieřion/ áby pámiętał iż z ziemie s proftey máteriey pořzedł [*recordaretur se extrema materia procreatum*]/ á iáko fie pořhim w ziemię ma obroćić. *HistAl* G4; *MurzHist* R4v; figurá álbo obraz yáki rzezány/ wten čás profte drzewo yeřt kyedy onego řadnemi á rozmáitemi fárbámi nye pomáluje á nye przyřráwi. *GliczKsiqz* P8; *KrowObr* 90; Szpetna Wroná nie vmie nigdy iedno krákác/ Profta Kokofz domowa zniořzy iáie gdákác. *RejWiz* 49; Baw fie więczey mądrořciá niżli náukámi/ Stłuczefz dyablá by řzyrmierz proftemi řztukámi. *RejWiz* 80,

65; *RejFig* Bb8; Bo y pokrzywác párzy/ chociáy profte zyele. *RejZwierz* 10; *BielKron* 26, 39v, 149; poľpolicie profte á pożyteczne Wlpomagánia thu wypilżę/ ktore nam mądrzy ludzie oštáwili *SienLek* 14v, 15; iż nie ináčzey miał być vblágan ten fwięty gniew ie⁸⁰ [*Boga*]/ iedno rozlaniem krwie/ ále nie proftey krwie/ iedno onego wdzyęcznego fyná iego *RejPos* 102v; Ktory [*grzech*] nie tylko ciáło iáko trąd profthy/ ále y dufżę fzkárádzi á máże przed oblicznością Páná tego. *RejPos* 214v, 206, 213v; *RejPosWiecz*³ 96v [2 r.]; *BialKat* 71; A ták was vpominam chudzi brácia mili/ Abyście profnym trunkiem nigdy nie gárdzili. *BielSat* C; A on pápir poki ná nim pímo nie było był profnym pápirem/ á gdy ná nim nápiáno wołá onego człówieká/ iuż nie bywa profnym pápirem ále testámentem. *RejZwierz* 197, 51v, 197v, 198; *WujJud* 161v; *SkarŻyw* 347, 543; Ale iáko raz czyfłość fwoię vtráciłá [*panna*]/ Ani iuż dziecióm [*tj. chłopcom*] wdzięczna/ áni dziewkóm miłá. Iáko máćicá/ która w profnym polu wfchodzi/ Nigdy wzgóřę nie idzie/ nigdy grón nie rodzi Doftálych *KochEpit* 111; *BielRozm* 16; Helvellae - Kapuřta profťá, mała kapuřta. *Calep* 475b; *SkarKaz* 313a; Ale fznur bez profności nie może być modłá/ Iedno profnym powrořkiem ábo nićią podłá *KlonWor* 66; [Trzi tachri nozow profťich po trzi grořche *ZapWpolActAdv* 1550 205/81v; *BielKron* 1551 283v].

W poľczeniu szeregowym (1): oni męczeńnicy [...] dáiąc ie [*własne zdrowie*] zá fwego krolá (nie ná profťá/ lekká/ y krotká śmierć/ ále ná długie á nieznośne męczeńřtwo y konánie/ ktore fię wielom śmierćiam równáło) miłość nieofzácowaná ku Bogu y ku nam [...] pokazác chćieli. *SkarŻyw* [407].

Wyrażenia: [»prosta biegunka«: Dyaria Prořta biegunka. *SzymŁowEnch* †3.]

»moneta prosta« = *prawdopodobnie moneta obiegowa, rodzima (1)*: pyenyadze ktore przynym nalyazł tho ieřt cztherzi zlothe wágerřkie trzi wyardunky grořfikow frebrońich y yedennařdzie grořchy moneti profny kv łobyey yefth zabral *LibMal* 1543/74.

»pieczęć prosta« (1): Ná któřych wfzyřtkich rzeczy iáńnieyřzé řwiádectwo [...] / onéchmy záwiefzoná y znáčzną pieczęćią nářzł profťá [*sigilli nostri, simplicis munimine JanPrzyw* 7] vtwiérdzili. *SarnStat* 885.

»proste rzeczy« (2): A fnađz ná tym więcey miřtra poznác Ktory vmie [...] z profťych rzeczy wđdy co obrác Coby fię wđdy przygodziło fchowác *RejRozpr* Av, Av.

»prostemi řłowy« = *w formie mówionej, a nie pisanej (2)*: oto tu řlyřzimy iż tego Ianowi řwiętemu nie każá nam powiedác profťemi řłowy/ ále mu rořkázuiá nápiřz im to/ á iáko pewnym zapifem im vtwiřdz iż to řłá rzeczy pewne *RejAp* 159, 176v.

Zestawienia w funkcji nazw botanicznych: »kopr prosty« (2): Kopr profny/ áľbo ogrodny/ *Anethum SienLek* 212, Xxx2.

»sałata prosta« (1): Locygá áľbo láktuká po řtárořwiecku/ džiř Sáłatá profťa. *SienLek* 216v.

Szeregi: »prosty a goły« (1): A yákoż ktemu poznányu przychodzi? nye profnym á gołym weřřenim w iftnoć fwoię áľbo przyczyn yey/ [...] ále przez znáki *KromRozm III* B7.

»prosty a niski« (1): iż on [*Pan*] ku dziwnym řpráwam řwoim/ profte á bárzo niřkie rzeczy w mnimánium ludzkim záwđdy obierác raczył *RejPos* 305.

»prosty, (a) pospolity« (2): *Translativa vel translatitia officia*, Profte á poľpolite vrzędy. *Mącz* 124c, 103c.

»swojski albo prosty« (1): Kopr řwoyřki áľbo profny *SienLek* Xxx2.

a. *O ludziach (też wyjątkowo o istotach nadprzyrodzonych): skromny, nie liczący się; też znajdujący się na niższym szczeblu w hierarchii (79):* Insularius, Wyłepny. To yeft profty/ nieważny/ yęciec/ godny ná wyłpę w niewolą posłania. *Mącz* 171c; Być mowił [*Jakub*] ku proftemu Anyołowi/ tućby iuż był wykroczył z rozumu/ ábowiem błogofławieńftwá niškąd nie należało łzukác/ iedno od łámego Páná. *RejPos* 150; *WujJud* 165; *CzechRozm* 41v [2 r.], 42, 42v, 43v [2 r.], 44 [2 r.] (15); bo inżyich wiele pobożnieyfzych ná początku gdy ielzcze proftymi Biskupy bywáli mordowano dla wiary *CzechEp* 36; *NiemObr* 50; Gdy gość wielki/ Vrzędnik nie ma proftą łtrażą odpráwowác łtrażey/ ále przebránemi Kmiotki *GostGosp* 26; *SkarKazSej* 690a.

W przeciwstawieniach: »prosty ... bogatszy; krol ... prosty człowiek« (2): bo dawaią ielzcze/ proftym łvdziam/ pić ł kielicha/ nie krew bożą/ ale proftą wodę/ a bogatšzym wino *SeklWyzn* e2; y nie pochowáli go [*Jorama*] ták iáko ná krolá zależało/ iedno iáko proftego człowieká. *BielKron* 86.

Wyrażenie: »człowiek (a. człek) prosty, ludzie prości« = *simplex homo Cn* [szyk 4:2] (4:2): *SeklWyzn* e2; Potym też kupczą iednego Wofłobie czleka proftego. Też łniny łpolu pozwano A Liczbę czynyc kazano. *RejKup* b3v; aby to IchM przedsięwzięcie mimo wszytkie prawa, nakoniec mimo rozum najprostszego człowieka nie przywiódło ku ostatecznemu upadkowi Korony *Diar* 46; *RejAp* BB4v; *CzechEp* 332. *Cf W przeciwstawieniu.*

Przen: *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy (1):*

Wyrażenie: »prosty lud« = *pionki (1):* Ale gdy Borzuy liche pyełzki dłažil/ Ná coš wietłzego chytry Fiedur ważył. Rycerzá łwego to tám/ to łám wodząc/ Proftemu ludu bárzo máło łzkodząc. *KochSz* B.

αα. *W funkcji rzeczownika (1):* Ządałz Skánderbegu złośliwey śmierci/ cudney ławy/ Damy damy y łami przy grobie będziemy/ áby cie w piekle było znać miedzy proftymi. *BielKron* 246.

α. *Niepełniący żadnych funkcji publicznych, urzędowych itp.; nieposiadający jakichś specjalnych uprawnień; prywatny; privatus* *Modrz (20):* *MetrKor* 34/134v; *RejZwierz* 30v; *BielKron* 353v; Ty iż to proftym Ziemiáninem będąc/ we włyftkich nas gánisz: nie dżiwuy łye/ że ludzie zazdrościwi/ tobie też ono mówią: Quis est hic? skądże łye wzięł? *OrzQuin* E; że zacnieyfzy ieft łtan rycerzá niż proftego śłáchćicá. *ModrzBaz* 76v; á Rzeczpołpolita zołtaie chora/ y vtrąpiona; bo oná ieft/ iáko iedęn człowiek/ á człowiek nie profty/ ále ták/ ná ktorem włyftko záwiłzło [!] *GórnRozm* K; *SkarKazSej* 694b.

W przeciwstawieniach: »pan zwierzchni (a. zwierzchny) (2), urząd (2), urzędowa osoba ... prosty człowiek (a. ludzie prości, a. prosta osoba)« (5): A ielłize ludzie prości/ ktorzi się w pochlebcách kocháią/ słufznie máią być gánieni/ o iáko dáleko Pánowie zwierzchni wiecey? *ModrzBaz* 17v; á ielzcze ciężey [!] [*mają być karani*] ci/ ktorzi przeciwko vrzędowi grzełzą/ niżli ci ktorzi przeciwko proftem ołobam. *ModrzBaz* 70, 22, 73v; Bo vrzędem świádczyć fałsz, iest wietłzy delict niż proftą ołobą *SarnStat* 710.

Wyrażenia: »człowiek (a. człowieczek) prosty, ludzie prości; prosta osoba« = *privati (homines)* *Modrz* [szyk 7:5] (4:4;4): A człowieczek profty odpráwiłzy powinność łwoię/ łiedzi łobie w pokoju/ y o woithá nic niedba/ y o Páná máło *RejPos* 316; Co ielłi ludzie prości á vrzędow żadnych zacnych niemáiący/ ktorzi z pożytku przyiaśń poznawáią/ godni łą zá to łtrofowánia/ iáko daleko godnieyfzi łą ci/ ktorzi wielkie vrzędy ná łobie nołzą *ModrzBaz* 20v; A ták/ náłzyt kołztowne potráwy máią

być zákazáne: ktoremi wytrawioná á wynifzczóná bywa olob proftych máiętnóść *ModrzBaz* 36v, 40, 59v, 124v; *KlonWor* 70. Cf *W przeciwstawieniach*.

»prosty obywatel« (1): A iefli ten/ który o ípráwiedliwośc wzdłędem wyftępku będzie profzon/ iefł profty obywatel/ á ípráwiedliwościby vczynić niechciał/ [...] tedy [...] *SarnStat* 1076.

Szereg: »prosty, nieprawny« (1): Kupiec Teftáment czynił przy Pifárzu iáwnym: Będac człowiekiem proftym/ człowiekiem nieprawnym. *KlonWor* 70.

β. *Niskiej, zwykle najniższej rangi* (29) : *WróbŻóltGlab* A3v; Ale co ma pleban profty Wgodzić w ty dwórki chłofłty *RejRozpr* Dv; Iakie ízalénftwo/ y czartowfkie zaflepiénie/ yż profti kaplan moze ochrcić dziecie [...] / á dzwonu ochrcic/ albo kofcioł poświęcic nie moze iedno iego miłofc kxiac byfkup/ albo fuffragan *SeklKat* V2; *KrowObr* 102; Rzekł Solon/ wiem dofyć w Grecyey bogátych y fortunnych [...]. Krezus z gniewu rzekł/ przyrownawałz mię do proftych kfiáżąt. *BielKron* 112, 155v, LIII; *KuczbKat* 245; *SkarJedn* 178, 235; ítoczyli [*konturowie zakonni*] wodná bitwę z Litwą/ gdzie tylko ieden profty Litwin był zábit *StryjKron* 308; *WujNT* 129; Turbatorá gwałtowného, y przez flugę proftého pozywano. *SarnStat* 495.

W połączeniu szeregowym (1): Tám ieden profty/ chudy á nieznáczny Zołnierz podniowfzy Bolesławá z ziemie/ ná koniá go íwego wládził *StryjKron* 220.

W przeciwstawieniach: »zacniejszy... prosty; biskup (4)... prosty kaplan« (5): Ale ípytam pirwey yefli roznoć yáka/ nye mowyę w doftoyeńftwyę/ ále w vrzędzyę/ myędzy bifkupem á proftym kápłanem? *KromRozm III* H7v; *WujJud* 86; *CzechEp* 229; Bierzmowác profty kápłan nie moze iedno Bifkup. *SkarJedn* D3v; Więżniow też zacnieyfzych gdy fię záś ítanowić przyrzekli pufczono/ á proftych knechtow Polacy y Czechowie po dwá złote ná okup przedawáli *StryjKron* 577.

W porównaniu (1): gdyż fludzy prósci íą iáko gmurowie ná wyfokie rzeczy. *BielKron* 124v.

Wyrażenia: »prosty żołnierz, drab, knecht« = *gregarius miles Mącz*, *Modrz* (5:1:1): *Mącz* 149d; zákazał [*hetman Metellus*] też/ [...] áby żaden profty żołnierz/ niemiał w obozie y w huffie flugi áni bydłęciá iákiego. *ModrzBaz* 112; Lepfzy chłopek y profty Drab niż Woiewodá. *StryjKron* 220 *marg*, 220 [2 r.], 577, 642.

»prosty lud« = *piechota* [*szyk 2:2*] (4): Amurath złykowawfzy przodkiem lud profty/ áby pothym ná ípracowány lud przypuścił świeże ludzi mężne/ przypuścił ku ísturmu pod zamek *BielKron* 247v; przypuścił tedy Turcy ku ísturmu profty lud Krześciáńfki nieważác ich íobie nizacz *BielKron* 249v, 250 [2 r.].

b. *Niemający charakteru sakralnego, boskiego; świecki, laicki; pozbawiony świętości, niepoświęcony; niepełniący funkcji sakralnej* (145) : *SeklWyzn* e2; *SeklKat* Y2 [2 r.], Y2v; iz wteyto fwyátości [*tj. eucharystii*] nye yefł cyáło boze áni krew/ ále profty chleb y wino/ známyonuyáce cyáło y krew páná Kryftufowę. *KromRozm I* G3; *KrowObr* 200; Też cię pytam/ gdy w gębę/ w zęby/ w vftá íwoie weźmiefz Sákráment/ co to zacz iefł: mowifz iz profty chleb: ále izę wierzyfz/ iefłh ciáło *OrzList* b2v; Názwaleś biedny nieboże/ ciáło páńfkie chlebem proftym/ á krew iego winem *OrzList* cv, b3, d3, d4, e2, e3; bo go [*Machumeta*] był Sergius okrzcił proftą wodą/ tákże y dziś Turcy po iákichkolwiek grzechach wodą íobie omywáią łono/ koláná/ głowę/ y ine człónki/ mniamáiac áby tym grzechow zbyli. *BielKron* 165; bo Zwinglius rofkazał/ áby [...] wieczerzą Páńfką proftą rozumieć. *BielKron*

200, 203v; *RejPos* 153v; *RejPosWiecz*³ [97], [97]v; *BiałKat* 271 [3 r.], 291, 321; *RejZwierc* 197 [2 r.];
Lecz wy ani poświęćania kościołow dopuśczaćie/ y nakazawły sie w proftych domách/ zaśię ich
poftáremu vzywaćie. *WujJud* 181, 70v, 219v, 251, 254, 259 (12); *WujJudConf* 180, 249v, 261v [2
r.]; iż z powieści moiey tego dochodził/ żeby chleb y wino Wieczerzey Páńfkiey/ nie mogło być
proftym winem y chlebem też proftym *CzechRozm* 261v, 261, 261v; *KarnNap* F2; *SkarŻyw* 278 [2
r.], 284, 545; *ReszPrz* 58; *LatHar* 385; *WujNT* 116, 288, 332 [4 r.]; *SkarKaz* 156a.

W przeciwstawieniach: »prosty ... krześcijański, święty« (2): *OrzList* b2; Rzekł káplán [do Dawida]/
nie mam proftego chlebá iedno święty [...] wżákże iefli słuźebnicy twoi mieli wtrzymánie od żon/
mogá ieść *BielKron* 66.

W charakterystycznych połączeniach: *prosta(-y, -e) ceremonija, chleb (44), ciało, dom, mięso, wieczerza (3), wino (13), woda (5)*.

Szeregi: »prosty a jeszcze niepoświęcony« (1): Ná Mfzy fwoiey ábo obiedniey/ chlebu proftemu á
iefzcze nie poświęconemu klániáią się [Grecy] y pádaią *SkarJedn* 345.

»prosty i prozny« (1): Ieflic tedy thy słowá Páńskie nieuczyniły ciáła Bożego ná Ołtarzu/ [...] tedy
ciáła Bożego wtym chlebie niemáfz/ tedy zołtánie proftym y proznym chlebem. *OrzList* b2.

»prosty, świecki« (1): á przeto tá twoia wieczerza nieieft krześćiańka/ ále ieft wieczerza profta/
świecka/ to ieft/ *panis et uinum simplex* *OrzList* b2.

α. *O człowieku (w opozycji do Boga, kapłana itd) (81)* : a przetoż uefelyła fyą szwygáta anna yfz
poczála plod wzyuoczye fwym a nye profthe dzyeczyą poczála ale bogu myle *PatKaz II* 76; *RejPs*
217v; *RejPos* 191v [2 r.]; *WujNT* 194.

W przeciwstawieniach: »kapłan(i) (8), Bog (3), apostołowie (2), księža (2), biskup, Duch ś.,
mszarze, słuźy kościoła... prości ludzie (a. prosty człowiek itp.)« (19): nie iefci [Jezus] człowiek
profty/ ale bog wierny. *OpecŻyw* 131v; A wy tylko fámi Mfzarze chleb y wino offiáruiecie/ á
infzym ludziom proftym offiárowác zákázuiecie *KrowObr* 183; iż thy infze słowá Pána Kryftuľowe/
tzuyćie/ modłćie sie/ pokutuyćie/ wierćie Ewánieliey/ nietylko na fámy Apoštoły należą/ ále też
y ná wżyfłki inne wierne ludzi profte *KrowObr* 201v; Iż iefli małženstwá niegánifz miedzy proftym
ludem/ tzemuľz ie tedy gánifz miedzy flugámi kościoła krześćijańkiego? *KrowObr* 222, 184 [2 r.],
200v [3 r.], 201 [2 r.], 202, 213v; *OrzQuin* M2; *RejPos* 3; A dla tego nie zowiemy fwoich Páfterzow
[...] Káplány. (–) [...] Bo też nie fá káplány/ ále prości láycy/ nie was/ ále fámi siebie dobrze páfacy
WujJud 148; [ceremonie sq] Nie od proftych ludzi przydáne/ ále od Duchá ś. przez Apoštoły y przez
ich namiestniki aż do nas podáne *WujJud* 168, 261v; iż Piotr ieft opoką/ nie iáko profty człowiek/
ábo szczegulna osobá: ále iáko Bilkup naywyższy po Chriřtuście. *WujNT* 68.

W charakterystycznych połączeniach: *proste(-y, -a) dziecię, krol, niewiasta, pan, stworzenie, włodarz*.

Wyrażenia: »chłop prosty« (1): Cieślá Kościół buduie/ chłop profty: ále Káplán poświęća/ to co
ón buduie. *OrzQuin* M2.

»prosty laik« (5): *KromRozm I* Lv; Niektorzy powiádáią iż proftym Láikom á chłopom/ dofyć
ieft ná thym/ gdy tylko chlebá pożywáią *RejPos* 88v; ponieważ y práwych Káplánów nie maćie/
ktorzyby Ciáło Páńskie poświęćac y spráwować mogli/ ále profte Láiki *WujJud* 261v, 148; Iáko też y

Mniŝy s przodku nie byli kápłany áni im zlecono wŝługowania w koŝciele: miano ie zá proŝte láiki *RejPosRozpr* c4.

»proŝci ludzie (*a. prosty lud*), prosty człowiek (*a. człek*)« [*szyk 46:21*] (*36:31*): lękwŝly fie Piotr/ iŝe bóg chce vmytz nogi człowiekowi proŝtému/ rzékł ku milému iezuwowi: [...] *OpecŻyw* 91v, 15, 36, 91v, 130, 131v; *MurzNT* 126; Ieŝli tylko kápłani máią roŝkazanie [...] / áby pod dwiema ófobomá przyimowáli [*eucharystię*] / vkaŝ gdzie ludzie proŝci máią inŝe roŝkazanie y náukę od kryŝtuŝá / áby przyimowáli pod iedná ófobá? *KrowObr* 200v, 183, 184 [5 r.], 199v [3 r.], 199v *żp*, 200 [2 r.] (*36*); A nie tylko proŝte ludzi chwalili [*poganie*] / ále y ŝwierzeta y ptaki *BielKron* 24, 149, 189, 460v; *GrzegRóżn* B3v, B4; Bo nie rozumiey by to táka práwicá byŝa Boga Oycá niebieŝkiego iáko człowieka proŝtego / ktora fie dáley iedno ná łokciu áłbo ná dwu roŝciągnáć nie moŝe. *RejPos* 78, 3, 101v, 206v, 235, 235v; *WujJud* 168; *CzechRozm* 25, 178v; ktory [*Nestorius*] proŝtego człowieka być [*Chrystusa*] z Máryey národzonego fałŝywie náuczál / y Greki záraŝál *SkarJedn* 391; *SkarŻyw* 242, 271; *CzechEp* 340; *ReszPrz* 76 [2 r.]; *WujNT* 68, 343; *SkarKaz* 42a.

Szeregi: »goły i prosty« (1): Iŝ Iezus ieŝt chriŝtuŝem ŝynem Boŝym / to ieŝt / nie ieŝt goły y proŝty człowiek / [...] ále ieŝt człowiekiem ŝynem Boŝym z ducha ŝwiętego poczęty *CzechEp* 340.

»prosty a ŝwiecki« (1): Tuć Prorok nie mowi o proŝtym á o ŝwieckim krolu [...]: Ale powieda / iŝ przydzie Bog twoy / to ieŝt ten ktory zákrýe Boŝtwo ŝwe w człowieczeńŝtwie ŝwoim. *RejPos* 3.

αα. *W funkcji rzeczownika* (2) : gdym iá [*Jan Chrzciciel*] krzcil niedóŝtoyny ŝwięte⁸⁰ / winny niewinnego / proŝty boga wierného. *OpecŻyw* 39.

Szereg: »prosty albo niewprawiony« (1): á táyemne obrzedy boŝe [...] nye poruŝfione záchowáŝ / nikakye ich póŝpolicýe proŝtym áłbo nye w práwyonym nyepodawáýac. *KromRozm II* i.

c. *Niewyszukany, niewykwinny, nieozdobny; pospolity, poŝledni, lichy; castigatus Miech; familiaris, humilis, inconcinnus, plebeius, promiscuus, quotidianus, vilis Mącz; incomptus, rudis Cn* (115) : *Murm* 137; Casa, vyessky dom, prosty domek *BartBydg* 23b; Iezu ienŝes pieluchami proŝthem i byŝ obwinion / ŝmiŝuy fie nad nami. *TarDuch* B; Item włowiczv v Zmyewŝkiego Czapnika ma trzy kóŝfule Colienskye a dwye proŝthe. *LibMal* 1554/192v, 1544/90, 91v; *RejJóz* B8v; orác [!] wam owŝzeki zabroniono / á dla tego muŝcie proŝtyh [!] zioł [*pascentes herbas*] poŝywáć *HistAl* K3; do tych ŝwiátoŝci ŝadnych koŝtownych y ŝwietych przyprawek [...] nieprzydaŝ / iedno thylko proŝthe znáki miedzy ludzmi póŝpolite *KrowObr* 46; *WyprKr* 115v; *BielKron* 417, 425, 443; *Fribolarius*, Krámárzyk / ktory proŝte rzeczki przedáyne ma. *Mącz* 137c, 6b, 54b, 150c, 159c, 189d; Chudŝinie fie nie zeydzie iedno proŝte piwo *BielSat* C, D2; Y ná koniá dzielnego choday w proŝtym ŝiedle wolaŝby káŝdy ku potrzebie wŝieŝć / niŝ ná owego vpŝtrzonego co fie wŝpina / wirzga / á ogonem hárcuie. *RejZwierc* 68, 104, 105; *BielSpr* 69; *SkarŻyw* 581; *StryjKron* 265; *ReszList* 159; A ŝam páłtérz ŝiedzac w chłódzie / Gra w piŝczáčkę proŝte pieŝni *KochPieŝ* 34; *KochSob* 70; *BielRozm* 16, 26; *SkarKazSej* 666b, 704b; *ZbylPrzyg* B2, B3, B4; [*InwMieszcz 1583 nr 243; ZapWpolActAdv 1550 205/110v, 153; Po drugiej stronie sieni, na zachód słońca, jest izdebka niewielka [...], okienka 2 proste kołkami zabite LustrPłock 192; SkarŻyw 1585 920*].

W połączeniach szeregowych (1): Vbacŝ tu iŝ krol nad krolmi / ráczyl iŝdz w domek vbogię⁸⁰ zwolenika / a tam proŝte grubé nieprzyprawné bratz pokarmy *OpecŻyw* 44; ielzće iey on [*Turek swojej*

żonie] mułi dáć ná łzáty/ ktore ony nołzą prołte/ dłúgie/ nie kołztowne *BielKron* 261; Leucophaeus, [...] Który prołtą łzará á łiwą łuknią yełt prziołeczón/ niepoczefny. *Mącz* 189d; Sardi venales proverbialiter, Prołte niczemne/ álbo máley wagy rzeczy. *Mącz* 368c, 224b, 496b; Przełtáwác tedy wierni Boży máią ná niewielu Ceremoniách łkromnych/ vcźciwych nie wydwnnych ále prołtych á łłowu Bożemu namniey nie przećiwnych. *WujJudConf* 207v.

W przeciwstawieniach: »drogi (2), kołztowny (2), malowany (2), rołkoczny (2), pstry, pyszny, łwiętniejszy, wydwny ... prołty« (12): a włakoź niemiál [*Jezus*] náłtołk pyłłnych ale tylko prołte odzienię apołtołłkie *OpecŻyw* 72; *Murm* 121; wolę ia prołte pokarmy pożywác będąc łwiebodny nizli rołkołzne w niewoli. *BielŻyw* 57; *BibRadz* I 48c *marg*; Máło teź o tym myłli [*ciało*] iefłli ná płtrey kołdrze ábo ná prołtym wezłółku łpáło/ kilo iż łmácžno łpáło/ álbo iż łie náłpáło. [...] Albo tákże iefłli z máłowáney álbo s prołtey Myłlimickiey łie łklenice náłpiło *RejZwierc* 105v, 68; *BielSpr* 2; *WujJudConf* 207v; Cegły vpáđły/ á (my) [...] cedrámi zápráwiemy. (*marg*) To iefłt prołte budowanie zburzono/ á my kołztownieyłze połtáwiemy (-) *BudBib* Is 9/10; *SkarŻyw* 87; *CzechEp* 333.

Wyrażenia: »prołty chłeb« [*szyk* 1:1] (2): ia ná vbogiey łukniey/ y prołtym chłebie á wodzie/ przełtáię *SkarŻyw* 454; *LatHar* 200.

»prołty [= *nieszłachetny*] kamień« [*szyk* 2:2] (4): De Lapidibus. Von łteynen vnde edel łteynen. O prołtym y drogim kámyeniu *Murm* 121; á tako nie baczą chłopi kthorzy miełzkaią przy morzu aby była Perła: kładá ią z inemi kamieńmi prołthem i na kupę. *FalZioł* IV 38a; Pátrz ná Száfir/ ná Rubin/ á ná prołty kámień/ Iuź cięłzkość/ ciemność/ grubość/ wnet obaczyłz ná nim. *RejWiz* 113; *SkarŻyw* 87.

»prołte odzienie, szaty, ubranie« [*szyk* 13:2] (10:4:1): *OpecŻyw* 72; *KrowObr* 139v; vbrał łie [*Kodrus*] iáko rzemiełnik w prołte łzáty *BielKron* 75; A iż łie był Acháb w prołte vbránie vbrał/ nie poználi go *BielKron* [842]; KVmaná Sybillá [...] w prołtym odzyeniu chodziłá *BielKron* 133v, 126, 134, 169, 261, 336, 353, 368v; *RejAp* 90v; *BielSpr* 37; Ludzie rodzáiem y máiętnośćiami znáczni/ brzydą łię prołtemi łzátámi [*vulgares vestes*]. *ModrzBaz* 50.

»picie prołte« (2): Bo co pánom nálewáią Ktemu łie więć włlytcy máią A ty inłłe picia prołte Máią to zá drobne chłółty *RejRozpr* G3v; *BielKron* 349.

»prołta(-y, -e) potrawa, pokarm, jedzenie, strawa, żywność« = *castigatus victus Miech*; *promiscuus victus Mącz*; *victus simplex Modrz*; *simplex cibus Cn* [*szyk* 9:2] (5:3:1:1:1): *OpecŻyw* 44; *BielŻyw* 57; Lud tey ziemie [*łmudzkiej*] iefłt [...] gruby á chłółłki, máłym á prołtim łie pokarmem żywiáci *MiechGlab* [88]; picie y iedzeniem prołthym łie chował [*Bołesław*] *BielKron* 349; *Promiscuus victus*, Połpolita żywność/ prołta/ nic nie ołobliwa. *Mącz* 224b; Aleć wđdy iedná á prołta potráwá zdrowłza. *SienLek* 13v, 17; *BielSpr* 2; *ModrzBaz* 143; *WyprPl* A2v; *SkarKazSej* 666b.

[»prołtej roboty«: płótna prołty roboty kilka łokci *InwMieszcz* 1570 nr 158.]

Szeregi: »prołty, kmiecy« (1): Byłá [*Sybillá Hełespontyka*] niewiáłtá łtára/ gruba/ w prołtym odzyeniu kmiecy chodziłá *BielKron* 134.

»prołty a leda jaki« (1): miáłto onych dáwnych łudzi prołtey á ledá iákiey potrawy [*pro veterum victu simplici*]/ rołkołznie łtoły wáłze przypráwácie *ModrzBaz* 143.

»prosty a niemalowany« (1): Y káždy pewnie woli wleść do owey proſtey [łodzi] á nie málowáney á pewney á mocney/ niźli do owey málowáney á dziuráwey. *RejZwierc* 68.

»prosty i niepocześny« (1): Iáko Alcibiades w proſtym y niepocześnym puzderku chował złote Sileny one Bożki Pogáńskie/ Ikąd vroflo ono prouerbium, Alcibiadis Sileni *KlonWor ded* **2.

»prosty a niewystawny« (1): onę proſtotę przodkow ſwych w odpráwáwoniu [!] nabożeńſtwa iákoby potępia [papież Grzegorz I]: gdy ná nim iáko proſty^m/ á nic nie wyſtáwnym/ nie przeſtawiając/ ſwiętnieyſze ſam wymyſliwſzy/ [...] inſzy^m toż czynic [!] rofkázował *CzechEp* 333.

»prosty albo poſpolity« (1): Abowiem gdy Mniſzy proſte/ álbo poſpolite odzienie z wlotzą ſiebie/ tedy <iu>/z wten tás zwlotzą/wſzyſtki vboſtwa y nędze/ tego ſwiátá *KrowObr* 139v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»rowny [= *nieobfity*] i prosty« (1): iż młodź tá ktora ſie ná wſi rodzi [...]/ nieprzywykli Láźniey/ ſtráwie/ trunkom rolkoſznym/ ná rowney y proſtey ſtráwie przeſtáną *BielSpr* 2.

»sprosny i prosty« (1): Gdy by [...] kto/ między ty drogie kámienie/ ná twoiey koronie/ włożył ſproſne iákie y proſte: izaliby wſzytkiey tey korony niepoſzpecił y niezelił? *SkarŻyw* 87.

Przen (1) : Tak thá była głowá ktora będąc gładką yeſli cnoty nyema rzecz yeſt martwa á proſta. *GliczKsiąż* P8.

α. O włosach: *zmięzwione, nieulożone, skołtunione* (1) :

Szereg: »prosty a omełty« (1): on [Sokrates] ſie z nich [swoich żon] nádmiewał mówiąc, że ſie prze ſzpetnego á nie vrodliwego człowieká [...] z proſtymi á z omełtemi włoſi wadzicie *BielŻyw* 47.

β. O języku, stylu i wytworach języka: *potoczny, kolokwialny, niekunsztowny; też niepoetycki* (32) : *OpecŻyw* 30; Abowim prawdy proſta rzecz yeſt/ wedlug przypowyelci *KromRozm I* N2v; *RejZwierc* 210; *SkarŻyw* A2; *Phil* H2 [2 r.]; ták teź czáfem pod proſtym tytułem/ zamykáią ſię rzeczy wielkie y poważne *KlonWor ded* **2v.

W połączeniach szeregowych (2): A wſzákoź ácz z proſtymi/ ále ochędożnymi/ oftrymi/ y krotkimi ſłowy do dzieſięciorgá pokolenia/ był [Amos] káznodzieią/ iáko y drudzy prorocy *BibRadz I* 461; *Mącz* 88c.

W przeciwstawieniu: »poetycki ... prosty« (1): *CzahTr* A3v cf »prosty, żołnierski«.

Wyrażenia: »prosty język« (1): Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu [...] muſimy położyć Kronikę Prufką ſtároſwiecką/ ktora nápiſał niiáki [...] Petrus á Dusburch, łáćinſkim proſtym ięzykiem *StryjKron* 288.

»prosta mowa (a. wymowa)« = *familiaris a. plebeius a. quotidianus sermo* *Mącz*; *incompta oratio* *Cn* (3): Quotidianus et familiaris sermo, Nie piſzna/ Proſta/ Domowa mowá. *Mącz* 88c; Plebeius sermo, Proſta/ Chłópska mowá. *Mącz* 303d; *SkarKaz* 122a.

»prosty rym« (1): Po práwey ręce máż Krákwiec z Rzymem/ A iż ták mam rzec bráćie proſtym rymem/ Moželz ſię nápic w obudwu po troſze *KlonFlis* Hv.

»proste słowa« = *incondita verba* *Cn* [szyk 5:3] (8): Abowiem ſłowy proſtemi/ Rychley prawdę poymuiemy *BierEz* H2; *OpecŻyw* 56; *BibRadz I* 461; *GrzegRóżn* A2; *RejPos* 214v; Proſtemi tu ſwe rzeczy odpráwuiem ſłowy. *KochDryas* A3; *NiemObr* 26; *WujNT przedm* 22.

»prosty wi(e)rsz (a. wierszyk)« = *inconditum carmen Cn* [szyk 2:1] (3): Teraz ná proftym wirfzu przeftañ czekay końcá *StryjWjaz C4*; *CzahTr A3v*, I3.

Szeregi: »prosty a (i) gruby« (2): A teć fą przyczyny mego/ ták proftego a grubego tłumáczenia/ to ieft/ zem fię ták bárzo fłow trzymał. *BudBib b3v*; *Strum A4*.

»prosty a niedwomy« (1): a fłowa bofkie niemaią nám bytz przykré [...]/ aczkoli niegdý widzą fie nám bytz profté a niedworné. *OpecŻyw 56*.

»prosty i niski« (1): A Bozka Duchá ś. náuká [...] o fłowá nie dba/ y owfzem proftą y niską wymową wielkość y máieftat prawdy fwey pokrywa *SkarKaz 122a*.

»prosty, żołnierski« (1): Ia tedy [...] nápifałem dwie kłiążeczce nie Poetickim/ ále proftym Zołnierfkim wierfzem mym *CzahTr A3v*.

W przen (1) : A tu iuż małz moy miły poczciwy á Krześciániłki brácie dwá ftany fwoie iáko tákó odpráwione/ ácz s proftwego wárftátu/ áleć naciężey o początek káżdey rzeczy. *RejZwierc 115v*.
[*Niektóre użycia tu zaliczone są trudne do odróżnienia od użyc w znac. 4.a.*]

αα. *Jako wyraz konwencjonalnej skromności: umniejszające określenie efektów własnej pracy (6)* : *RejKupSekl a2v*; TÁk mniemamy vprzeymy á miły czytelniku/ gdy tho profte pińanie/ kthore słow wydworknych w łobie nie ma/ wozryfz [!] y czythác będziefz/ iże tę proftotę wdzięcznie przymiefz *GrzegRóżn A2*; *GosłCast 5*.

Wyrażenia: »moje proste rymy, rytmy« (1:1): Z moich tych proftych rymów iefté fławnym wżędzie *KochFr 82*; Tym czáfem miáfto cory profte rytmy moie Połyłamci *ZbylPrzyg ktv*.

»proste słowa« (1): á oto małz przed oczymá fwoiemi od proftaká proftthemi fłowy nápińane fwięte fłowá iego [*Pana*] *RejPos A6*.

d. *praw. Mało ważny, mało znaczący, błahy; pospolity; niepoparty dowodami, niemający mocy prawnej (35)* : będzie wolno [...] y przed nimi [*fawnnikami*] kończyć y dokonywác fwey áppelláciiey/ przez profté przełożenia rzeczy fwey ábo áppellácię práwá y fłkazania prosić *SarnStat 956*.

W przeciwstawieniu: »prosty ... prawdziwy« (10): Pozwánemu ná roki może mu być rok przełożon proftą niemocą/ Ná wtorym roku prawdziwą niemocą *UstPraw G3*, *G3 [3 r.]*; *SarnStat 719*, *769 [3 r.]*, *770*, *825*.

Wyrażenia: »prosta choroba, niemoc« = *lekka choroba usprawiedliwiająca nieobecność na pierwszym (czasem również na drugim) roku sądowym; simplex infirmitas JanStat (8:4)*: Ná porotzkách rok pierwfzy y wtory może być proftą niemocą przełożon/ trzeci rok prawdziwą niemocą *UstPraw G3*, *G3 [3 r.]*; IEfli fie kto komu zápińze [...] Roku nie odkłádác: tákowy niemoże proftą chorobą Roku zwłéc/ áłbo odłóżyć. Wyiáwfy prawdziwą chorobą *SarnStat 719*, *769 [3 r.]*, *770 [2 r.]*, *825*, *826*; [*ZapKraK 1544 31/799*].

»dług prosty« (2): tákież od zapifów wieczności wżelákiey [...] y długów proftych/ nie wiefcéy ma brác y wycięgác [*sąd ziemski i grodzki*]/ iedno pułtorá grofzá. *SarnStat 1156*, *1156*.

»klątwa prosta« = *najniższy stopień klątwy (1)*: Klątwa profta *Contumáciiey. SarnStat 224*.

»prosta minuta [= *kopia, wyciąg z akt*]« = *minuta bez pieczęci, tzn. nieposiadająca mocy dowodowej; simplex minuta JanStat (4)*: Proftą Minutą nic fie dowiefć nie może: Ale iedno listámi áłbo minutą pod pieczęcią/ áłbo Księgámi przed fądy. *SarnStat 325 [idem (2)] 766*, *820 [2 r.]*.

【»prosta opinia« = *prawdopodobnie: podejrzenie niepoparte żadnymi dowodami (3:1):* ale W(asza) M(iłość) nie dowiedzi(a)wszy się tej rzeczy pewno, ani nikt na mię nie skarży, raczysz się W(asza) M(iłość) na prostą opinią albo domniemanie ludzkie tak się na mię targać *ListyPol 1534/54.*】

»prosta powieść, twierdzenie« = *prawdopodobnie: zeznanie niepoparte dowodami (3:1):* A yęthli na proftv powiełcz szwyathkowy nyewyerzono, thedy mają prziffzyancz *MetrKor 40/817; GroicPorz aa4v; UstPraw I*; y krzywdę przez się albo przez napráwné ołoby w przerzeczonych dobrách wczynioną ná profté powodowé twiárdzenie ma nágrodzic *SarnStat 1254.*

»prosta skarga« = *prawdopodobnie: oskarżenie niepoparte dowodami (4): ActReg 139;* Iż kiedy którzy fynowie ábo dżiėwki Rodzice fwe [...] biliby [...] / tedy tákowi ná proftą fkárgę rodziców fwych / máią bydż [...] wieżą karáni. *SarnStat 1159, 587, 1160.*

»proste słowa« = *prawdopodobnie: zeznanie niepoparte przysięgq; simplex verbum JanStat [szyk 2:1] (3):* Bo kto to [*postanowienia na chwałę Pańską*] [...] odrzuca [...] / tedyby tego nie fłowy prostymi mowić miał / ále by to rzeczą lámą iálną y świádecctwy nie wątpliwymi pokázác był powinien. *CzechRozm 100v; SarnStat 250, 470.*

»proste(-a) zekrwawienie, rana« = *łżejsza rana, niepociągająca za sobą trwałego uszkodzenia ciała; simplex vulnus JanStat (2:1):* A zá profte zekrwáwienie / ktore włomności albo ołzpecenia nieponośi [*wójt bierze*] tylko pięć grofzy y fzeląg. *GroicPorz k3, k3v;* iż gdy fzláchćic równégo łobie fzláchćicá zábie / zá głowę fześcdżiesiąt [...] / á zá proftą ránę piętnáście grzywien będzie powinien zápláćić. *SarnStat 618.*

»złodziejstwo proste« (1): Ná ołtátek złodzieyftwo zgoła proftym zowá / Kiedy więc ruchomą rzecz bierze kto domowá. *KlonWor 9.*

Szereg: »prosty albo zmyślony« (1): gdyż tóż wolno powodowi / co y pozwánému: wyiáwłzy proftą albo zmyślóną chorobę [*praeter simplicem infirmitatem JanStat 668*] / która powodóm nie przyłtoi *SarnStat 826.*

e. O substancjach i materiałach: bez dodatków, nieulepszony, nieoczyszczony (50) : tedi warz to ziele z yzopem y z lakricią w wodzie / a przyłż tukru z apteki ktory zowá piufdium / albo proftego tukru / piyże to poranu *FalZioł I 2a;* Też wwarziwzi wodny ołtrziż w winie albo w wodzie / á potym gdy vwre ftłucz gi á zmiefzay z oleykiem rumienkowym albo fproftą oliwá / á thego ciepło przyłż na nyrki albo na krzyże *FalZioł I 29c;* Też wwarzenie diptanu s chebdem á z opichem w profthey wodzie / á potym [...] thego fie napijaj *FalZioł I 41d;* Wezmi [...] gorzáłki barzo dobrej, czterzy vncije / ługu dobre^{go} mocznego trzy vncije / foli proftey iednę dragmę, Zmiefzay włzytko fpołem á vczyn wodno *FalZioł V 93v;* Wezmi Colofonia iednę librę / fmoły proftey poł libri / [...] włóž ty rzeczy w oczet á day ftać aż fie rozpułzczá *FalZioł V 102v, I 4b, 7a, 21c, 36c, 50b (39);* Bo więc y miedz gdy będzie pięknie pozłocóna / Albo folgá pod profty Kryłtál podpráwiona. Iuż káżda rzecz zacnieyła ozdóbiona bywa *RejWiz 8;* Abowiem ták byłá chędogá [*żona księcia Dominika*] y thák rołkofzna / iż nigdy fie proftą wodą nie vmywáł / iedno iey mułieli z rofy wodę zbierác *BielKron 178, 454v [2 r.];* Niektorzy biorá błoto pod łáziebną rynná miáfto gliny albo proftey ziemie. *SienLek 50v, 63;* Kule Ognifte ták dżiáłáią / záwiná w furowe płotno [...] prochu profthego nie žiárnionego [...] / przyczyniwlzy Sáletry y fiárki / y żywice rowne części *BielSpr 73v;* gdzie chlopi [...] ołel potrzebiá /

z drzewá ich łobie nárzezawfzy/ w tám tę wodę wpufzczáią/ y nie proftym kámięniem/ ále ofłá lepřzú nád infze wymuiá *Oczko* 8v, 10, 32.

W charakterystycznych połączeniach: prosty(-a) cukier, kamień, koral, kryształ, olej (2), oliwa (2), pieprz, proch, smoła, sol (2), woda (33), wosk, ziemia, żywica.

*Przen (1) : Tákże y ty rádżęc miey tę fláchetną pozłotkę á tę wćciwą duřzę łwoię ná pieczy/ ábyć fie s tego proftęgo łrebrá twęgo nie ocieráłá *RejZwierc* 148.*

f. O literach i głoskach (11) :

α. Bez znaku diakrytycznego (6) : P. Kochánowłki miał ná ten kłztałt / dz/ miářzę [!]: ćienkie ták / dź/ á profté ták / dz. *JanNKar* E3.

*W przeciwstawieniach: »prosty ... z akcentem (2), z kreską (2), z punktem« (4): Ma [język włoski] dwoie,a, iedno Láćinłkié profté [...]: Drugiè Włofkié łwoie z áccentem wyłokiè *JanNKar* C4; trzebá áby było dzytá Polłkié troiákié: iedno profté bez krèłki [...]: drugiè [...] z krèłką: trzećie [...] z miářzym punktem. *JanNKar* E3, C4, F2.*

*Szereg: »prosty, bez kreski« (2): ten *vocatiuus*, Pánie, *domine*, niech idźie proftym / e/ bez krèłki: nigdźiéy fie bowiem / e/ nie fádźi. *JanNKar* E3v, E3.*

β. O literze „y” w funkcji samogłoski w opozycji do funkcji graficznego znaku zmiękczonego lub głoski „y” (5) : Tymże łpołobem ma [język włoski] dwoie, ii, iedno proftý wocalifz, drugiè pořzłó ná *confonantem*: iáko w tych łłowiéł *ride*, y *pioue*. *JanNKar* C4; Tákież po é/ dź/ l/ ś/ ź/ nie idźie tępè y/ iedno zgołá profté i *JanNKar* G2v, E4v, G2, G2v.

g. Z niczym niepołączony; w funkcji zbliżonej do partkuły: sam, tylko, jedynie (21) : *BielKron* 35v, 236; Możnali rzecł i ziemiá/ macáć łpodkiem dziuri. Co trudno człówiek poiáć ma zproftęy rozmowy/ Mułi tam przy tim łam być/ i náłtawić głowy. *KochSat* [C2]; Nie pomoże nam ni Młza ni profté Kazánie/ Ktoby z nas miał być lepřzym/ trudne rozeznánie. *Prot* B3; Rozumiey káždy temu/ że záwždy złemu więcey łtrách odeymie niźli proftá namowá. *RejAp* 165.

*Jako wyraz określający jeden z członów przeciwstawienia (12): OpecŻyw 74; Q^{uonia}m non cognoui litteratura^m: introibo in potentias d^{omi}ni [...] Abowiem fie ia nie kocham w proftym texcie píłma łwiętego/ (koment) Czulfz ale w wykłádzie duchownym. *WróbŻółt* 70/15; tak iź ięgo [łw. *Pawła*] kazanie niebyłáć proftá nauka ale iakoby grom *WróbŻółtGlab* A4v; *BibRadz* I 201b *marg*; *BielKron* 203v; Bo łftność nie ięft ći Duch/ áni rzecł żywiáca [...] Lecł ięft profté nazwiłko/ kthorem zwáć możemy Wiele rzecłży *GrzegRóżn* N3; w ktorego łłowiéł nigdy żadná omyłká nie byłá náleżioná/ kthory nie tylko proftemi łłowy nam grunthuie obietnicę łwoię/ ále iá y po dwá kroć poprzyłięga *RejPos* 132v, 206; gdy ćiáło Páńłkié w Sákrámencie vyrzyłz [...]: nie ná profté ćiáło pátrzyłz/ ále y ná moc ięgo *BiałKat* 331; *RejZwierc* 199; *SkarŻyw* A5; *WujNT* 47.*

*Połączenia: »prosty, sam ...« [szyk 1:1] (2): s ktorył [części psalmu] wielkie á powáźne náuki y pociechy może/ łobie obacłzyć káždy krzeřdyáńłki człówiek zá łpráwá Duchá łwiętego/ gdyź łnadź s tego proftęgo łámęgo łpiewánie/ nie mogłby ku ták dołtátecznemu rozumieniu przydź. *LubPs* Z2; iź przez dołryłł wćzynkow łámá proftá wiárá być płatná nigdy nie może. *RejPos* [236].*

*»tył(k)o prostý...« (3): Abowiem pátrzy iáko Pan infze niemocy tylko proftim łłowem vzdrawiáł y wmarłe krzeřłł *RejPos* 206, 79v; Bo ty żywoty ktore mamy włtárem zakonie [...] nie łá tylo proftá*

hiŝtoriã ále nãzwierzchowney powieŝci máiã zakryte w rozumieniu duchownym táiemnice. *SkarŻyw* A5.

3. *Skromny pod wzglãdem moŝliwoŝci i aspiracji umysłowych i/lub trybu ŝycia i/lub sposobu bycia: niewykształcony, niemajãcy naleŝytej wiedzy, czasem teŝ głupi lub prymitywny; niewymagajãcy, niewybredny, czasem niecywilizowany, nieokrzesany; niewynoszãcy siã, niemajãcy wykwinnych manier; prawdopodobnie teŝ wytrzymały fizycznie; simplex HistAl, PolAnt, Mącz, Vulg, JanStat; rudis Mącz, Modrz, Cn; illiteratus Mącz, Cn; abiectus, cibarius, communis, ignarus, levis, municipalis, proletarius, rigidus, stupidus Mącz; agrammatus, agrestis, barbaricus, barbarus, crassus, expers eruditionis, horridus, illepidus, imperitus, impexus, impolitus, incompositus, inconcinnus, inconditus, incultus, indoctus, iners, ineruditus, inornatus, invenustus, pinguis, rusticus, subhorridus Cn (493) :*

*α. O ludziach i wyjątkowo o zwierzętach (407) : GlabGad O4; RejJóz D3v, E; RejKup d3v, n2; KromRozm III A2v; Naydzye tãkowych dofić/ ktorzy nie nye vmyawłŝy/ ładŝã fie nã wyełkye rzeczy/ bẽdãc proŝtemi ŝakãmi kokofłã fie by kokofł ŝãmã nãd ŝwemi yãcy/ s kthorych fie tylko kurczëtã á nye orłowye wylãgãyã. GliczKsiãŝ L6; Coŝ yelli ocyc da fynã do nãuczycyelã nyeukã ábo proŝtego ŝakã á pipi/ yãki bẽdzye nãuczycyel taki diłcipuł. GliczKsiãŝ L7, H6v; RejZwierz 92v; iãko ŝwiãty Antoni proŝty puŝtelnik był oŝwiecony á włzem oznãymiony w cudach w wierze Krzeŝciãñkiew. BielKron 160v; bo nãŝy thãk proŝci byli/ iŝ łobie drogi iãdãc w ŝiemie nie obwãrowãli przeŝpieczney. BielKron 398v, 232, 397v; Classici authores aut scriptores dicuntur, Naprzednieyŝy/ Naznãmienitŝy skłãdacze. Contra, Proletarii, Proŝci/ Niewziãcy. Mącz 56a, 190a; OrzQuin B3; Iŝ niewiãłtã onã wciãklã nã pułzczã/ to ieŝt miedzy proŝte á proŝto ŝywiãce á rozmaite narody ludzkie RejAp 100v; RejPos 129v, 283v; Iãko nãŝy przodkowie choday proŝci byli/ Niewiele mẽdrowãli á wiele czynili. RejZwierc 251v; WujJud A7v; RejPosWstaw [143²]v; BudBib Gen 25/27; BiałKaz C4v; SkarJedn A*v, 319, 320; Puŝcmyłŝ tedy tãkie wywaŝãnia/ á tẽ/ próby Cieplic: á niech nam/ gdy ŝye proŝtemi być niefromamy/ w rozeznãniu thych od inŝyich wód ŝłuŝy wzrok/ wonia/ ŝmãk Oczko 11 v; Iãkob fyn Izããkow młodziy brat bliŝniãcy Ezaego: zmłodoŝci proŝtym ŝie być pokãzował/ pãłterŝtwem ŝie bãwiãc/ y pod namiotki mieŝkãiãc SkarŻyw 346; Pãnnã iãko proŝta/ á tãkich pokus nieŝwiadomã: mniemãłã áby iuŝ wiãre ŝtrãciłã w Bogã SkarŻyw 581, 59 marg; NiemObr 125; PudłFr 6; SkarKaz 117a; Zaden z was/ przezacni Pãnowie/ nie ieŝt tãk proŝty/ áby nie baczył ciãŝzkiew y wielkiew niemocy tego nãłzego Kroleŝtwã SkarKazSej 664a; KlonWor 47.*

prosty ku czemu (1): Nos długi á zewŝãd iednako okrãgły abo obli znamio(nuie) człowieka ku dobremu proŝtego á na złe mãdrego *GlabGad* N8.

prosty na co (2): *BielKron* 28; Ale chcã ábyŝcie byli mãdrymi nã dobre/ á proŝtymi nã złe. *WujNT Rom* 16/19.

prosty w czym (1): Mamy być mãdrymi w dobrym á proŝtymi we złym. *WujNT Zzzzz4v*.

W połączniu z ekspresyjnym okreŝleniem głupca (21): [biskup do poŝta:] Znacŝ yŝ nad Pjŝmem niefiadaŝ Iedno tak po ŝwiãtu liataŝ Snaŝes nie czeł proŝta ŝwinio Co rzekł Tomãŝ de Aquino *RejKup* t3; Wiãc zdrãdciã białãgłowẽ/ zdrãdciã przyiãciãłã/ Ieŝcŝe ŝie ktemu nãŝmiać s proŝtego dubielã/ Máiã łobie zã rołkoŝ *RejWiz* 31v; A to ŝnadŝ napilnieyŝza nẽdznemu człowieku/ Aby ŝwoie powinnoŝc nacz ieŝt ŝtworzon wiedzyãł/ Aby iãko w karmniku proŝty wieprz nie ŝiedzyãł. *RejWiz*

46v; Zdać sie żeś go [*chytrego chłop*] ośzukał/ á iżeś ty wygrał/ On byałki vkęfuiąc/ idzye profty migdał. *RejZwierz* 131v, 107v; *OrzRozm* B2; Aleć też y Woyt choctay sie widzi profta fkowerá da czałem chytrym poborcą o ziemię. *RejZwierz* 39; A on profty ćichopęk muśi dáleko łtroną chodzić. *RejZwierz* 113; iżby mąż był iáki wielki proftak/ coby krup łtudzić nie vmiał. Iáko był on Nábal chłop głupi á profty biernat *WerKaz* 290; [Dauus sum non Ordipus [!]] Profty ia Biernat. *TerentMatKęł* Q7v; *ŁaszczWiecz* D]. Cf »proste bydło«, »prosty osieł«, »prosty woł«.

W połączeniach szeregowych (12): Czołko barzo małe, człowieka proftego vkazuie, gniewnego, niemilofiernego *GlabGad* N3v; Człowiek ktory sie barzo richło śmieie á leda czemu, bywa taki grubego rozumu y też pokarmu, profty/ próżny/ á nie łtateczny/ richło wiemy nie tajemny, ale na pośługę powolny. *GlabGad* O4, O3, O8v; Asini homines dicuntur, Głupi á grubi prości ludzie. Dubielowie. *Mącz* 17d; Municipalis homo, Profty/ Niebiegły/ niećwiczony człowiek. *Mącz* 237d; *RejPos* 160, 284 [2 r.]; ludzie sie rodzą ná rozmaíte obyczáie/ iedni bywáią leniwi/ drudzy přędcy/ mocni/ łłábi/ opátrzni/ rołtropni/ prości/ łpráwni/ godni niegodni. *BielSpr* 1, 66; łzukáią [*heretycy*] ćiemnych kątów/ áby przed proftymi á świeckimi y niećwiczonymi ludzmi/ ktorzy zdrády ich rozeznáć niewmieią/ vczonymi sie być pokazáli. *SkarŻyw* 301.

W przeciwstawieniach: »prosty ... mądry (11), (na)uczony (7), biegliwy, opatrzny, roztropny, rozumny; ludzie prości... mędrkowie« (19): Kto ma wzrośt niłki á miáłszy, to ieśt znamię człowieka zawilnego/ więczy proźnego niź mądręgo *GlabGad* M4, M7v, N8, N8v; Aby nye tylko rozumni/ ále y głupi á prości ludzie yáłnye obaczyli á námáćáli iż [...] *KromRozm I* G2, [P2]; *KromRozm II* av, n4v; Pytałby ktho co lepyey yeśt/ proftym być/ czyli czyłtem á vczonem człowyekyem *GliczKsiąż* H4; Náuczony náuczycyel vczone vcźnye poczyny/ á profty profte. *GliczKsiąż* L7v; Tákże onym drugim/ ácz mądrym itěz biegliwym/ ále iednáć częściá proftym [...] Połłom/ włytykié Warty tá Páni [tj. praktyka] vbięga. *OrzQuin* C2; *KuczbKat* 5; *BielSpr* 1; *WujJud* 47v; *NiemObr* 179; *WujNT* Rom 16/19, Zzzzz4v; *SkarKaz* 580a.

W porównaniach (6):

Jako comparandum (5): A załz bych sie miał łrożyć iako profte bydło *RejJóz* L5, F; *RejWiz* 46v; *RejPos* 83v; Wyście rozумы y głowy náłze: my iáko profte dzieći/ ná wálze sie obmyśłanie łpułczamy *SkarKazSej* 665a.

Jako tertium comparationis (1): ieśtem by dzyecię profty/ niewiem gdzye sie obroćić *BielKron* 76.

Wyrażenia: »prosta baba« (1): Stharzy lekarze o mocy te^{go} Iemioła nie barzo grunthownie wypifali/ Ale za czałow y dniow dziliefyżych náłzich wielką chwałę ma z doświadczenia proftich bab *FalZioł* I 155b.

»proste bydło (a. bydłę)« (9): Y Woyt choć ták ćicho chodzi Iednáć on łwego vgodzi łćie niepułci ná łkrzydło Choćia sie zda profte bydło *RejRozpr* Kv; Nie day sie łwey woley rzádyć iako profte bydło *RejJóz* F, L5; *RejKup* l4, m7v, N, n8, r3v; Y wnet iefzcze w Ráiu/ gdyż go [*człowieka*] iuż był oświecił rozumem przed inemi źwirzety/ niechciał go mieć iáko proftym bydłęciem *RejPos* 83v.

»chłop prosty« (1): MOłkwá/ ieśt Lud w obyczáiu innemu Narodu rozny y przeciwny/ bo łą chłopi hárdzi/ chełpliwi prości/ okrutni/ nie śmieli *BielSpr* 66.

»prosta chudzina« (1): Bárzo ci mędrofzkowie z brzegow wylewáią/ A nas proftą chudzinę szpetnie w zyłku zdáią. *RejZwierc* 239v.

»księgi, pismo prostych ludzi« = *obrazy* [szyk 8:3] (10:1): Obrázy powiádaią áby księgi ludzi proftych byly. *KrowObr* 114 *marg*; iz obrázy vtzą wiáry y fá proftych ludzi księgi *KrowObr* 115, 114, 115 [2 r.], *Ttv*; żydowie álbo pogáni zupełnie ie [*obrazy*] chwalili y nádzyeię w nych mieli/ thu inaczey fie rozumyeię/ tylko ná písmo proftych ludzi *BielKron* 200v; *WujJud* 49v [2 r.], *Mm7v*; *WujJudConf* 49.

»ludzie (a. lud, a. ludkowie) prości (prosty), człowiek (a. człowieczek, a. człek) prosty« = *rudis homo* *Mącz*, *Cn*; *idiota* *Vulg*, *Cn*; *abiectus a. cibarius a. municipalis homo* *Mącz*; *homines simplices* *JanStat*; *sine litteris homo, imperito ingenio vir* *Cn* [szyk 138:87] (182:43): *OpecŻywPrzedm* C4v; *PatKaz I* 1v; *FalZioł I* 144b, III 34b, V 27; *BielŻywGlab* n1b 8; Włofi miálfze krotkie á twarde znamionuía człowieka [...] więcey proftego niż mądrego, ale dobrze fortunne⁸⁰. *GlabGad* M7v; *Szjia* [!] długa vkazuje [...] <czło>wieka proftego mgłego y nie śmiałego, takie(ż) nie tajemnego nieuka y zawifnego. *GlabGad* O8v, A2, M4, M7, M7v, N3v (13); Owszejki sie sam zawodzisz, Mnimając prawdę, co widzisz; - Jako czynią ludzie prości, Ktorzy nie mają mądrości. *BierRozm* 8; *WróbŻółt* D5v; *WróbŻółtGlab* A5; *SeklWyzn* E, g2v; *RejKup* n4, o7v, R; *RejKupSekl* a3v; *KromRozm I* A4, G2, [P2]; Lud proftý/ radci przykładow nafladuié *MurzHist* M3; Co proftý człowiek má czynić aby pozná/ którą ieft prawá wiára *MurzNT* 28v *marg*, 33v, 91 [2 r.], 111; *MurzOrt* Bv; *KromRozm II* av, n4v, p2; iz wy mniífy y kfyęza ledá o co [...] nám ludzyom proftým zgárdzenye kołcyoła/ á zátým fínadz y kacyrfstwo przyczytaće. *KromRozm III* Q3v, A2v, C3v, O8v; *BielKom* B6v; *GliczKsiqż* H4; *GroicPorzRej* C3v; O nieprzyaíciele Boży/ długofz thák profte ludzi zwodzić będziecie? *KrowObr* 60v; A przefto wy niebożátká ludkowie prości [...]. Podnieście ręce fwoie do nieba *KrowObr* 107v, C3v, 1v, 52, 55, 72v (72); *Leop* B4v; *UstPraw* C2; tákże w obyczáy przychodziło iz ie [*bogi pogańskie*] zá iedny fwięte potym święcono/ zwłáfczá lud gruby á proftý/ ktory ná ten čás przez písmá gruntownego był. *BielKron* 25, 3, 20, 24, 51, 141v (14); *KochZg* B; *Mącz* 17d, 52d, 124a, 161d, 237d; *OrzQuin* C3, Ev, Aa2, Aa3v; *Prot* Cv; *SarnUzn* H4; *RejAp* 3, 49v, 74v, 104, 148; *GrzepGeom* A4; Nie przypátrowałci fie on zacny Hetman oney krolowey Kándáckiey Filipowi/ iefli był doktor ábo iáki zacny duchowny/ vřzawfzy człowieczká proftego/ vbogiego/ piechothą idącego *RejPos* 284, 148, 149, 156, 160, 162v (15); *GrzegŚm* A4; *KuczBKat* 5; *RejZwierc* 33v, 197v; *WujJud* 47v, 49, 88v, 131, 224; *WujJudConf* 48v; *RejRozpr* b3; *RejPosWstaw* [143²]; *CzechRozm* 18v; *Oczko* 11; On gdy mu fie íprawował [św. *Wilhelm pustelnikowi*]: to tyło słowo od niego vřlyżał: iam człek proftý y nie náto wyładzony/ íam tyło fwego zbáwienia pílnuie/ á tefz náuki nie mam. *SkarŻyw* 165, 301, 519; *CzechEp* 38, 99, 204, 231, 246, 373, 417; iáko oni vřtáwy fwoich niektorych Oycow/ á ołobliwie Papieżow Rzymfkich zá vřtáwy Apoftolſkie/ ludowi proftemu/ vdawáią *NiemObr* 76, 76, 81; *KochFr* 84; *ReszPrz* 65; *WerGość* 218; *KochWr* 38; *KochCn* B3v; *WujNT* 643 *marg*; *WysKaz* 33; *JanNKar* D2v; BEdzie powinien Sędzia [...] od ftron ftoiących przed vczynieniem skázania pytać/ iefliby mieli iákie munimentá [...] ku popiéraniu fwéy rzeczy: áby ludzie proftý fwą w rzeczach fwych nie vpádli. *SarnStat* 159 [*idem* (2)] 557, 824; *KlonWor* 47; [*KomentHozeasz* 41]. Cf *W przeciwstawieniach*, »księgi prostych ludzi«, »ludzie prości a nieuczeni«.

»prosty nędznik (*a. nędzniczek*)« [szyk 2:1] (3): Y łpoies Kylka paczierzy To iuz profty nedznik wierzy. Iz wlytko łgladzy do łczątka *RejKup* n2; *RejWiz* 135v; iákož tu nędzniczek profty nie ma temu wierzyć? *RejAp* 180.

»prosty niebožátko (*a. nieborak*)« [szyk 5:2] (7): *RejKup* q2v; *GroicPorzRej* C4; Stądže ludzie niebožátká prości/ łzukáiąc zbáwienia/ y odpulztzenia grzechow/ biegáią/ od Kościolá do Rościolá [!] od Kkáplice [!] do Káplice *KrowObr* 79v, 83v, 159v, 194; Nie ináčzey gdy Sroki zá Sowá latáią [...]. A to w niwecz co łie ich by Iáłtržabi ptakow/ Náłkubá ci Puhacze proftych nieborakow. *RejWiz* 55.

»prosty osieł« (1): Niedziwno mi choćies pofeł Iz znam zes tak profty ofeł *RejKup* t3.

»prosty woł« (2): Siedyzł zwiefiwzy nos na doł Ki diabeł to [lege: co] ža profty woł *RejJóz* E8; Ale ty [...] Dzierz łię zwyczaiu łwietego. A niefluchay proftych wolow *RejKup* i6.

Szeregi: »prosty, cichy« (1): Iakob był profty/ łichy/ miełzkał domá rad. *BielKron* 14.

»prosty, (*a. abo*) głupi« [szyk 3:1] (4): *BielŻywGlab nlb* 8; Głowa podługowata [...] znamionuie człowieka proftego głupiego ale złołtnego, zawidznego, prožnego/ richło wiernego, á wiełci nołžącego. *GlabGad* M7; *KromRozm I* G2; *Vulgaris, Ita communis animus* [...]. Pro stupido vel ignaro, Profty/ Głupi. *Mącz* 61d.

»prosty, (*a*) grubego (*a. tępego*) rozumu« [szyk 2:1] (3): Niechciál mądry bóg mędrtzow na to wybratz/ áni motžárzow/ [...] Ale chciál [Bóg] dziw ten mocy łwé bołkie zachowatz ij mądrołci/ a dlá tego profté rybitwy a grubégo rozumu na to obrál. *OpecŻyw* 40; Włofi barzo kędzierzawe [...] znamio(nuią) człowieka tępego rozumu/ proftego włzakož oboiētne⁸⁰ w obyczaioch y w towarzyłtwie, á tak nie wiernego. *GlabGad* M7v, A2.

»gruby, (*a, i*) prosty« [szyk 4:2] (6): Bobki kozie/ na bołączki/ na ociekliny [...]. Tha łprawa ma być ludziem grubym, proftim *FalZioł* I 144b; ná ten čás ludzie byli grubi á prości á nágo chodzili *BielKron* 3; Widžac tám lud profty y gruby/ wynálázłá [*Nykostrata*] im piłmo náłze Lácińłkie *BielKron* 51v, 25; *SkarJedn* 226; *WysKaz* 33.

»prosty a nędzny« (1): gdyž przez drzewinę piłmo łwiēte nam profte á nędzne ludzie włzędzy známionuie *RejAp* 74v.

»prosty a niebywały« (1): Lud w niey [Żmudzi] profty á niebywały *BielKron* 385.

»prosty, (*a*) niećwiczony« (2): bowiēm onych trudnych á łkrytych rzeczy/ ktorych rozumem łięgamy/ nie može profty á niećwicžony náukámi człowiek łatwie poiąć. *OrzQuin* Aa2; *RejPosWstaw* [143²].

»prosty i niegodny« (1): ktory [*Gracyjan*] widžac naboženłtwo iego [łw. *Antoniego*]/ rad go bárzo widział/ bo łię zá profte⁸⁰ y niegodne⁸⁰ miął [!] *SkarŻyw* 543.

»prosty a niesposobny« (1): łtráłzliwey y niezrozumíáney ofiáry/ piłmá łię łtrzegli [*ewangeliłci*]/ nie tylo przed niewiememi iá kryiąc/ ále y przed proftymi á niełpołobnymi Chrełłciány o niey milcząc. *SkarKaz* 155a.

»ludzie prości a (*tež*) (*i*) nieuczeni (*a. bez nauki*); człowiek prosty (*a. ludzie prości*) a nieuk(owie)« = *homines sine litteris et idiotae Vulg* [szyk 4:1] (3;2): MYedzy nyeukámi á ludźmi proftemi/ y temi ktorzy trochę litery zákusili/ [...] powłtawáją wyęc o tem gadánya [...]/ coby lepłłe⁸⁰ było/ yełli gdiby łyná ocyec do łzkoły wćzyć dał/ czyli gdiby do rzemyęłnika w rzemyęłlo przykazał. *GliczKsiąž*

G5v, H3v; iżeby patrząc naá obrázy ludzie prości y nieutzeni. Vtzyli fie iáko Kryftus ćierpiał *KrowObr* 114v; IZ ten profty wykład łow Pánłkich/ od proftych też á nie vczonych ludzi iefł vczynion *RejPos* 156; *WujNT Act* 4/13.

»prosty, (i, a) nieumi(ej)ętny (a. nieumiejący)« (4): S takowegociem rozmyłłaniá/ mnodzy ludzie profci a nieumiętni/ bywaią rozumu ofwiętzoné⁸⁰ ij żywota fwiętego *OpecŻywPrzedm* C4v; *KrowObr* 114v; Mirabor quod hominem rudem atque ignarum tibi praeferet, Było mi to dżiw iż nád cię człowieká proftego y nieumiętnego przedkłádał. *Mącz* 124a; iż też były Konciliá y zacni ludzie w Dámáfzku y w Jeruzalem/ á wđzy [...] ludzie prości/ ludzie nigdy nic nieumieiący/ dawaią im takie mety w prawdzye fwiętey *RejPos* 283v.

»prosty a niewiadomy« (4): widząc [Pan] wiarę ludu onego proftego á niewiadomego/ niechciał ich tak zániechác *RejPos* 204v, 206v, 346v; Bo niedopusći dobroć Boża/ aby profte á niewiadome Pogánłtwo ofzukáne było. *SkarJedn* 398.

»prosty a niewymyślny« (1): Słuchayże gdzie záleciáła [niewiasta]. Oto słýfzyfz iż na pułzczą/ tho iefłth ná ludzi profte á niewymyflne *RejAp* 104.

»prosty, nikkzemny« (1): áni fye tego [tj. geometrii] tak pófpolicie/ iáko infzych Náuk vczymy. Odlęciliłmy Geometrią Ludziem proftym nikkzemnym *GrzepGeom* A4.

»prosty, (albo) szalony« (2): I zaż mię tak proftą żoną Rozumies álbo fłáloną Abym ciężę teraz gányła Com czj ay [!] przet tym chwaliá *RejKup* 16; *BielKom* B6v.

»prosty i ślepy« (1): Przełto tho wyrzekánie y przyfłięgánie wálze/ nic infzego nieiefłth/ iedno proftych ludzi y fłepych zmamienie. *KrowObr* 139v.

»ubogi, (i, a) prosty« [szyk 6:1] (7): A przełto wy vbodzy á prości niebożátká/ vćiekayćie od thych Mízarzow/ y wilkow co nadáley *KrowObr* 194, 72v, 124v, 203v; *RejPos* 153v; Coż tu vbogi á profty człowiek czynić ma? *WujJud* 131; *ReszPrz* 65.

W przen (7) : Cżego było proftemu fwiátu potrzebá wiedzieć tho Pan wykłáda. *RejPos* 129v *marg*; *WujNT Rom* 16/19.

Wyrażenia: »prosta głowa« [w tym: (kto) nie z prostą głową (2)] [szyk 2:2] (4): Ale fńadz nie wytrwa głowá Zwłáfłczá profta ná ty łowa *RejRozpr* H4v, F4v; Wym ia czlowieka fprawnego Czo fkuflł handlu káżdego. A ifczie niefprofta głowá Lukáronem iego zowa. *RejKup* b6; *RejWiz* 66.

»proste serce« (1): áby tho nád námi miłóściwie z łálki fwey fwiętey okázác raczył [Pan]/ á obiáfnić to w náfzych proftych fercach raczył. *RejPos* 129v.

ααα. *W funkcji rzeczownika* [w tym: (i) na(j)prostszy (21)] (70) : *GlabGad* O7; fiedm iefłth gwiazd na wierzchu nieba na ktorich fie niebo obracza wedłóg proftych domniemania. *KłosAlg* A3v; Bo fńadz z tego rozum fie vrołći Gdy czytaią iftorie profci *RejJóz* Q3v; *RejKup* k3, L; *GroicPorzRej* C3v; *RejWiz* 31, 149; A toć fą prawdziwe kłiięgi [!] z ktorych y naproftfzy poznánie páná Bogá łáčno poiąc może. *BibRadz* I 1c *marg*; fłuchay Filozophie mądrości proftego/ á mieyfce prawdzye day/ tym mędrfzy będyeł *BielKron* 155v; *SienLek* 45v; *RejAp* 136v; Pátrż że ten co fwiátem broi/ iefłłż mu to nie przyłtoi/ Wfzytko co temu Orłowi/ A niech to naproftfzy powie/ Bo w to fńádnie trefić. *RejPos* A2; A thákich łłow y tákich fentency pełno wfzędzy piłmo o Pánu náfzym/ iż nie tylko Ian fwięty ále y naproftfzy iuz fie przypátrzyć mógl/ iż to ten iefł o ktorym fie ty wfzytki piłmá fciągály.

RejPos 9v, A3, 149, 156, 231v, 235v; *RejZwierc* [78²], 119v; *WujJud* 4v; *WujJudConf* 224; *BudBib* I 214c marg, *Prov* 1/2[4]; gdyż Inádniey s profłym czułym niż z wykrętnym práktikiem poštěpowác może *MycPrz* II Dv; *CzechRozm* 127v; *SkarJedn* 7, 17, 96, 151, 233; *Oczko* A3, 3, 8, 13; Słowo twé [tj. *Pana Boga*] światłem mądrości profłte opátruie *KochPs* 184; Piłmo S. ieft ci káždemu zbáwienną potráwą: ále [...] ma wfobie kości z ktoremi fię profły vdawić y fkazić niebácznie może *SkarŻyw* 257, A5 marg, 312 marg, 544; *CzechEp* 46, 85, 130, 221; *NiemObr* 77, 85; *ReszHoz* 167; *KochFrag* 15; *WujNT* 248; *SarnStat* 550, 823; *SkarKaz* 120a; *CzahTr* G3.

W przeciwstawieniach: »prosty ... (na)uczony (4), mądry (3), doktor (2), chytry, rozumny« (10): Twarz tłufta á lzyroka znamio(nuie) więcey profłtego niż mądrego *GlabGad* N2; A gdy pobaczys chytrego Vczinze fię za profłtego. *RejKup* e3; Gdyż thu [w świecie] fą wypifáne dziwne fpráwy iego [Pana]/ Acz nie dla náuczonych/ ále dla profłtego *RejWiz* [A9]; *BielKron* 186v; kto rozumny [...] zrozumie co mowie; á profły/ niechay temu da pokoy *SkarJedn* 286; Dziwna rzeká piłmo S. [...] y ták miałka iřz w niey báránek/ to ieft profły y nieuczony/ brodzić: y wielbląd w niey to ieft vczony y Doktor pływác/ y zátopić fię (pyłzny Heretyk) może. *SkarŻyw* 47, A5, 47, 312; *SkarKazSej* 661b.

W porównaniu (1): czy ktorzi fą dochczipnieyłfy y nadine vczenieyłfi niechačz głęplłfe naukj citajú/ a profłym y nieumitnym [!] jako dzeča^m niechacz do Pana Chriřtuła pñjřtepić dopuřczayą *RejKupSekl* a3v.

Wyrażenie: »pismo prostych« = *obrazy* (1): słuřnie y potrzebnie w kořciele S. iáko iedno piłmo profłtych/ pořtáwione fą [*obrazy*]. *SkarŻyw* 301.

Szeregi: »prosty a (i) nieuczony« (4): *RejZwierc* A2v; *BielKron* 160v; *SkarŻyw* 47; nie ládá komu piřác ich [praw] zlecajćie. Nie pořpolřtwu/ nie oraczom/ nie profłym y nieuczonym *SkarKazSej* 700a.

»prosty, (i) nieumi(ej)ętny« (2): *RejKupSekl* a3v; Illiteratus, Nieuk/ profły/ Nieumieyętny który nigdy nie chodźił do řzkoły/ Láik. *Mącz* 195d.

[»twardoserdeczny i prořciejszy«: żeby pochopnym vcziom przykazánie Páńłkie fłowy przekłádał/ á twárdoserdecznym y prořcieyřzym żeby Bożkie przykazánie vczynkám i fwemi do řkutku przywodźił. *RegułaKlon* F3v.]

αα. *Jako wyraz konwencjonalnej skromności: umniejszajúce określenie samego siebie oraz swoich zdolności* (13) : *OrzQuin* M; Zygmuntowi Auguřtowi/ możnemu á fławnemu Krolowi Polřkyemu/ [...] Pánu řwemu záwždy miłóřiwemu/ Polak profły fługá y poddany/ fłuźby řwe wiernie opowieda. *RejPos* A3, A6v; A iřz thy wirřzyki fą od profłtego Polaká nápiřáne/ przeto mi fie teź zdáło/ áby pod rozřadek W. W. były podrzucone *RejZwierc* 240, 240v; ále coź mnie profłtemu Kleřze po tym wřzytkim co duchá mego nietuczy *CzechEp* 70; To ieft moje w tey řpráwie/ profłtey żony/ zdánie *BielSjem* 16; *OrzJan* 72; Będąc profłym żołnierzem nie poetą wiedzác/ Tom ták piřał ná ten czás tu w Poznánii fiedzác. *CzahTr* H3.

Wyrażenie: »prosty człowieczek« (1): Profłym ci ia człowieczek/ łáłkawy dworaku. *PudłFr* 63.

Szereg: »prosty a domowy« (1): nie ieftci tho Orzechowřkięgo głowy/ profłtego á domowego Ziemiániná/ którego wřzyřtká mądrořć ieft/ Pług/ Zóná/ Wól *OrzQuin* F.

αα. *W funkcji rzeczownika (2)* : A ták to mále nápińanie [...] podawamci przed oczy twoie moy miły fláchetny Polaku [...] od proftego nápińane. *RejZwierc* A3v; A odpuścicie proftemu iefliby co było/ Coby lie s czyią myłłą włáfnie nie zgodziło. *RejZwierc* 253.

β. *O działaniach i cechach ludzkich (27)* : iżby profte mniemánye á wymyśl ludzki v nas mieyfcá nye myał *LubPs* aa4; *RejZwierc* 135; *RejPos* C4v, Ooo5.

prosty na co (1): A yłcie plebáńia głowá Profta ná ty wáffe flowá *RejRozpr* F4v.

W połączeniu szeregowym (1): Oto ludzie ziemscy [...] požarli the wodę/ á kąpią lie w niey wftáwicznie/ vzywáiąc proftego vpornego á ziemskiego ná wżem mnímáńia śwego *RejAp* 104v.

Wyrażenia: »prosty w obyczajach; prostych obyczajow« = *barbarus a. incompositus moribus, barbaricis Cn (1;1)*: Wargi blade zafię człowieka chorego zna(mionuią) y proftych obyczaiow. *GlabGad* O2; Był [*Kazimierz*] wzroftu mkłego/ profty w obyczaiach/ mowy szepietliwey *BielKron* 397v.

»prosty rozum, umysł« [*w tym: [kto] rozumu prostego (1), według rozumu prostego (1)*] [*szyk 4:3*] (6:1): Twarz krziua, długa á fucha, człowieka znamionuie [...] rozumu proftego, wżakoż nie pobożnego *GlabGad* N2v, N5; Który [*św. Paweł*] vći Dizatkam [*!*] młodim naprzod dawać miekke a flotkie pokarmy to yeft znońną aprofta naukę wedluk proftego rozumu Ludłkie⁸⁰ *RejKupSekl* a3v; *GliczKsiąż* I2v; Cum simplex animi natura esset, Gdy proftego z przyrodzenia vmysłu był. *Mącz* 394b; *RejAp* 128; *RejPos* 235.

»rzecz prosta« (1): o czym [*o leczniczych wodach*] że wzmiankę tylko/ á nie doftátieczną náukę/ opińał Gálen/ wymawiáią go drudzy/ że to miał zá rzecz prof tą/ á tákimi fye báwić niechciał *Oczko* 10.

»proste(-y) żyde (a. żywot)« = *simplex vita HistAl (2)*: My záprawdę Bragmánowie/ profty á czyfły żywot wiedziemy/ grzechow nie pełniemy/ áni chcemy ich názbyt mieć *HistAl* I5; iż od oycá początek życia wzyał [*Aleksander*]/ á od Ariftoteleńá yáko od náuczycyelá nye proftego ále dobrego życia doftąpił á doftał. *GliczKsiąż* N7v.

Szeregi: »prosty a (i) głupi« (2): *KrowObr* 49; Izaż Bog nie vczynił głupiey mądrości światá thego/ y podobáło fię Bogu przez profte á głupie kazánie/ zbáwić wierzące. *GrzegRóżn* K3.

»prosty a (i) szalony« (2): I co może być profłżego/ y náprzećiwko rozumowi szaleńżego / iedno náuká Ewángeliey świętey? *KrowObr* 48v, 48v.

[*Niektóre użycia tu zaliczone są trudne do odróżnienia od użyc w znac. 7.*]

αα. *Jako wyraz konwencjonalnej skromności: umniejszające określenie samego siebie i swoich zdolności (7)* :

Wyrażenia: »w me proste mniemanie« = *moim zdaniem (1)*: Ieftci mnie záwždy vprzeyme moię rozmyłłanie/ Przez ktorego ínadź bych zginął w me profte mniemánie. *LubPs* bb3.

»rozum prosty« (1): Acz dziś pińmá ná świecie towar bárzo tani. A wżakoż ia szcymem też mogł ná targ wyiechác/ Choć lekki towar przedfiem niechciał go zániechác/ Boiác fię by mi długo leżąc nie zápleśniał/ A ktemu rozum profty áby wždy nie wieśniał. *HistLan* F5.

»moim prostym zdaniem« (1): Obaczcie [...] Zá iáką ocafią potrzebá ráutowác/ Krześcijan od złych Pogąn ktorych nam żáłowác. [!] Godzi fie moim proftym zdániem iá tak rádżę/ Bo bez was cny narodzie [...] Ci nieprzyziacielowi fałdow nie przyliędą *CzahTr* G2.

W przeni (4) :

Wyrażenie: »prosta głowa« (4): Te wierzyki krociuczkie ten ci dar dáruię/ tákie/ iákie w my profty głowie dżiś nayduię. *CzahTr* G; Co pułzczam ná baczenie człowieká mędrzłżego/ Pokładáiąc mu pod rozum ten kęs zdánia mego. Ktorem w proftęy głowie mey to w tern vpátruię/ Choć do siebie proftotę z kożdey miáry czuię. *CzahTr* I3v, H3; *KochFr* 50.

a. *Szczery, niewyrachowany, prostoliniyny* (37) : Więc ci [zwierzęta] ktorzy prósci byli/ Práwą mu [lwi] prawdę mówili *BierEz* R3.

α. *O ludziach* (17) : Tak zły zdrádlivy ięzyk/ wiele v świętego [!] á proftęgo Páná przemogł *SkarŻyw* 389.

W połączeniach szeregowych (2): Pleci zafię szyrokie á miáłfze mocne⁶⁰ człowieka znamionuią grubey karmiey y rozumu bywa też profty wierny y robotny. *GlabGad* O8v; Apertus et simplex homo, Nie chytry/ profty/ dobry człowiek. *Mącz* 278d.

W przeciwstawieniu: »chytry ... prosty« (1): Broda rzadka á zle obrofla mgłóć przyrodzenia vkazuie przeto taci bywaią boiażni/ nie trwali w praci/ nie barzo chytry ani też barzo prósci *GlabGad* O6v.

W porównaniach (2): bądźciefz tedy roftropnęmi iako wężowie aproftęmi iako gołębice. *MurzNT* *Matth* 10/16; *KrowObr* 237v.

Wyrażenie: »prosty człowiek, ludzie prósci« = *apertus a. simplex homo* *Mącz* (3): Ine karzełfz iáko chcełfz fameś pełen złości/ Młodzi przijmą zá dobre iáko ludzie prósci *BielKom* E3v; *Mącz* 278d, 394b.

Szereg: »prosty, (a) niechytry« (2): Twarz rowna á nie nadęta, znamio(nuie) człowieka [...] dowcipnego ktory też leda czemu wierzy á to iż bywał prófti á nie chytry *GlabGad* N2v; Homo simplex, Profty/ nie chytri człowiek. *Mącz* 394b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

αα. *W funkcji rzeczownika* (8) : *RejPos* 47 marg; Tám y pokuły rozmaíte/ y naiázdy fżátánfkie/ mocnie w Chryftufie vmocniony fkrufzył [św. Antoni]: y miedzy proftęmi/ mądrej proftoty nábył. *SkarŻyw* 543; *SkarKazSej* 662a.

W przeciwstawieniach: »prosty ... chytry (2), niewdzięczny« (3): Częłtokróć się to przygadza/ Iż proftęgo chytry zdradza *BierEz* M2v; *MurzNT* 51; *SkarŻyw* 346.

Szeregi: »prosty, pokorny« (1): Wziął Pan Bog od niewdzięcznego dáry fwe/ á dał ie temu proftęmu/ pokornemu *SkarŻyw* 346.

»prosty a (i) uprzejmy« (2): zginął święty z ziemie/ y proftęgo á vprzeymego miedzy ludźmi nie náleść. *SkarKaz* (3); *SkarKazSej* 662a.

β. *O zwierzętach: łagodny, bojaźliwy* (4) : Baranek iefł zwierzę na proftłfze *FalZioł* IV 2a; przeto gołąb y infze takowe nie tilko iż nikomu nie fzkodzą, ale też tak profte fą iż fie bronić nie vmieią. *GlabGad* E6.

Wyrażenie: »prosta niewinność« (1): Podżmyłfz záś do owce/ do gołębiá/ thám fzczyrą á proftą widzimy niewinność *GórnDworz* L15.

Szeregi: »prosty i nieszkodliwy« (1): Dała to natura zwierzętom nie ktorim, ktore im mniej żołci mają tim też proftłze bywaią y nieszkodliwe *GlabGad* E6.

»szczyry a prosty« (1): *GórnDworz* L15 *cf* Wyrażenie.

γ. O działaniach i cechach ludzkich (15) : Profta vprzeymość/ pośmiechem zdrádnego *GrabowSet* F4.

Wyrażenie: »prosta niewinność« (1): *Rigidae innocentiae homo*, Proftey/ niewinności człowiek/ wyrudney proftoty. *Mącz* 356b.

Szeregi: »prosty a stateczny« (1): człowiek [*Jezus*] ieft poftawy wzroflé/ kráfné/ [...] wzrok máiątz profty a ftateczny. *OpecŻywList* C.

»szczyry i prosty« (1): OKO łczyre y profte. *Mát:* 6. 22. *WujNT* Aaaaaa3.

W przeni (13) :

Zwroty: »brnąć prostym brodem« = *postępować szczerze, jawnie, uczciwie* (1): Bo ten [*Andrzej Dębowski*] brnie proftym brodem/ niechce ná wykřęty/ Ktore nam/ ſwiatu k woli/ z inąd biją w pięty. *RejZwierz* 56v.

»patrzyć (*a. patrzeć*) prostym okiem (*a. oczyma prostemi*)« = *być życzliwym, mieć sympatię, zaufanie do czegoś lub kogoś* [*szyk 2:1*] (3): *OrzRozm* Ev; Przeto nie pátrzył [*Saul*] oczymá proftemi ná Dawidá zayrzác mu. *BielKron* 65v; Drugi brát ktory z dawney nieprzyiázni przeciw S. Anzelmowi y pátrzyć nań proftym okiem niemogł/ záchorzał *SkarŻyw* 333.

Wyrażenia: »myśl prosta« (2): Czo ieft w żywocie nałepřzego, myłł profta. *BielŻyw* 16, 135.

»oko, wzrok (jest, mieć) prosty(-e)« = *oculus simplex* *PolAnt* [*szyk 7:3*] (9:1): *OpecŻywList* C; *PatKaz III* 145; *GlabGad* N5v; Ieſliby tedy było profté oko twoie/ wſzyftko ciało twé ſwiétné będzie *MurzNT Matth 6/22* [*przekład lub nawiązanie do tego samego tekstu PatKaz III, GlabGad, Luc 11/34, WujNT*], *Luc 11/34; WujNT Luc 11 arg, Aaaaaa3. Cf* »patrzyć prostym okiem«.

b. Naiwny, łatwowierny, prostoduszny, nieumiejący się poznać na czyjejs chytrósci; innocens *Vulg* (21) :

α. O ludziach (20) : *BierEz* D2v; [*Cygani*] praktykuią białym głowam proftym ledá co mowiac *BielKron* 262; Simplex, Yednoftáyny. Metaph. Proftý/ dobry któri nie był w ogroycu. *Mącz* 394b; *SkarJedn* 232, 240; *SkarŻyw* 312; Y ono drugie [*prawo*] iefzcie dáleko gorřze/ ktore Konfederácią zowiecie/ [...] od niektorych heretykow/ z ořzukánim proftych kátholików vczynione *SkarKazSej* 701a, 657a.

W przeciwstawieniu: »chytry ... prosty« (1): A ták gdy Czárt on chytry wąż proftą Ewę zdrádził/ Rzekł mu Pan: [...] *ArtKanc* N17.

Wyrażenia: »chłop prosty« (1): Bo pátrz gdy ſie przypátrzyłz ſwiátu omylnemu/ Iż ieft bárzo podobien ku polu ptáłzemu/ Gdy krzaczkow náftáwiáią [...] Zyarnek pod nie podſypą [...]/ Ták mařz chłopá proftęgo chytrą ſzubienicę. *RejWiz* 103.

»prości ludzie« (3): *CzechEp* 50; Bo to ich [*heretyków*] obyczay/ przez ſłodkie namowy y wydworne ſłowá zwodzić fercá proftych á niewinnych ludzi. *WujNT* 645, 31.

»prosty nędznik« [*szyk 1:1*] (2): I zwyodł zrozumu prawego Tęgo nędznika proftęgo. *RejKup* Mv; *RejAp* 55v.

Szeregi: »prosty a nieostrożny« (1): te są obyczajie Y te są naprzednieyŝe tych ludzi rodzaje Co [...] Proŝte á nieoŝtrożne goŝpodarze niŝczą: Komory im plundruią/ y w pracy ich pyŝczą. *KlonWor* 37.

»prosty a niewinny« (2): Znaki fałszywych prorokow te są. [...] Przez łagodne mowy [...] zwodząc fercą proŝtych á niewinnych ludzi. *WujNT* 31, 645.

»prosty i szczyry« (1): ani iefzczę przeŝtác mogą [*bogacze*] ná tym/ co przodkowie ich/ omamiwŝy gułłami ŝwoimi wiele proŝtych y ŝczyrych ludzi/ z nich wyduŝili *CzechEp* 50.

W przem (2) : Ztądże ŝię y proŝty dziecinny wiek wczy tego/ czegoby zá láty mogł niedoŝtąpić *ModrzBaz* 53; ŝpuŝtoŝzenie ŝłuŝby Boŝey w tym kroleŝtwie ná wielu mieyŝc/ y zarazá duŝz proŝtych ludzkich/ [...] iáką ma ŝpráwiedliwoŝć? *SkarKazSej* 703b.

αα. *W funkcji rzeczownika* (3) : *RejKup* e2v; ábyŝ poznał/ cny czytelniku/ iáko znienawiŝci y gniewu ládá co plotác/ proŝtych fercą zwodzili [*Grecy*] *SkarJedn* 232.

W przeciwstawieniu: »chytry ... prosty« (1): Chytry obaczywŝy co złego/ ŝkryie ŝie: á proŝty idzie y w páda w ŝzkodę. *Leop Prov* 22/3.

β. *O zwierzętach* (1) :

Szereg: »głupi, prosty« (1): Głupia/ proŝta owieczká/ Gdy iá páłterz niebáczny/ w lás/ buiác puŝci/ [...] *Ginie GrabowSet* G3.

4. Niezawily, nieskomplikowany; simplex *Modrz, JonStat; compendiosus* *Mącz* (108) :

a. *O tekstach, ich formie, tematyce i rozumieniu: przystępnny, zrozumiały, łatwy, oczywisty; czasem dosłowny; o słowach boŝych: zawierający prawdy podstawowe* (105) : *PatKaz III* 151v; *TarDuch* B2v; Wedle proŝtego baczenia/ nie moŝe być wŝędzie do kończa morowe powietrze vkoiono. *LudWieŝ* A4v; *RejRozm* 392; Powiedzyał mu [*młodzieńcowi*] Philozoph/ pátrzay miły brácie/ Proŝtemi podobyeńŝtwy iuŝ thák poydę ná cie. *RejWiz* 111; *RejPos* 269; zdála mi ŝie rzecz nie mniefy poŝyteczna/ ábychci wifytek poŝtepek y porządek/ właŝnie naleŝących Modlitw proŝtą orácyą podał. *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 2, 236; Ná ktorego [*Jezusa*] proŝtey łácinie y Theologiey/ iáko powolna owieczká ná głoŝie páłterzá ŝwoiego/ ia teŝ przeŝtawác chcę. *CzechEp* 66; Iŝ Chryŝtoŝtom [...] proŝty zmyŝł y ŝłow y wmyŝłu Abráhamowego ták po proŝtu pokázuie *CzechEp* 201; *CzechEpPORz* *3, **3v; *NiemObr* 91, 97; *GórnRozm* N3; A wedle proŝtey przypowieŝci Polŝkiefy: Iáki Pan tákí kram. *Phil* P2; *PowodPr* 55 marg; *CzahTr* E4, I3, I3v [2 r.].

W połączeniach szeregowych (11): iŝ náuká Ewángeliefy S: iefŝ náuká proŝta/ wŝgárdzona y niepopłatna *KrowObr* 78; *GrzegRóżn* Dv, Hv, M2v; Drudzy záŝ [...] woynę z nim [*Koŝciołem*] o Synu Boŝym á o Duchu ŝ. zácęli/ [...] proŝtą ŝczyryą y prawdŝiwą wiárę iuŝ wŝgárdŝiwŝy *WujJudConf* 6; proŝte á czuyne á mocne w duchu y iáko ŝtrzały przenikájące były ŝłowá iego [*ŝw. Wincentego*]. *Skarŝyw* 312; To ma proŝta ŝyczliwa przyacieliŝka rádá/ W ktorey dobrze bęđzieli twa mędrza [!] przyŝiádá. *CzahTr* 13; Y wŝam Bogu moiemu iŝ mię bez niefy [*łaciny*] do końcá/ przy proŝtych/ ŝczyrych y zbáwiennych [...] powieŝciách/ chowác bęđzie raczył. *CzechEp*, 66, A to iefŝ właŝne/ proŝte y nieomyŝne ŝłow tych wyrozumienie *CzechEp* 156, 71, 178.

W przeciwstawieniach: »prosty ... dziwny, wysoki« (2): A on [*ŝw. Antoniusz*] od proŝtych rzeczy poczawŝy/ ná ták ŝię wyŝokie wynioŝł/ iŝ go y wczeni ledwie doŝięgác mogli. *Skarŝyw* 543; Opuŝzczę

wiಾರೆ/ y ono proſte wyznáne Apoſtołkie/ ktore ſię w ich [księdza kanonika i jego wſpółwyznawców] piſmie náyduie/ rózne od wiela dziwnego wyznánia Papielkiego *CzechEp* 361.

Przysłowie: Prawdziwie ono powiedziano/ że prawdá ma być proſta. *ModrzBaz* 81; *CzechEp* 182, 280.

Wyrażenia: »dowod proſty« (1): Y wyele inſſych ſmyelnych y ſwoyſkich dowodow [...] przywodzą/ s ktorych drudzy rozumiejąc to yuż być rzecz pewną/ byerzą to przed ſię/ [...] żeby lepyey było ná rzemyeſlo dáć ſyná/ niź ná náuki. [...] Bo to nye ták yeſt yáko oni ſobie ráchuyą/ áby ſtych przyczyn á dowodow proſtych myáło to thák być. *GliczKsiąż* G7v.

»proſta(-e) (jeſt *a.* bywa) mowa, powiedzenie, rzecz« [szyk 8:2] (8:1:1): ktorych [kondycji] podobno rozumieć [poſłowie] nie mogą. Przeto proſzą o włásne a proſte powiedzenie. *Diar* 56; *GrzegRóżn* H3v, L3v; *Levis armaturae oratio. Metaph/ Lekka á proſta mowá. Mącz* 16c; Ale mi tego nigdy nie wybiieſz z glowy Iż do Wiáry zbáwieimey trzebá proſtey mowy. *Prot* C2; Acz niebył [ſw. Piotr] człek bárzo vczony/ wſzákże proſtą á wdzięczną mową/ y kazánim ſwym/ wiele vczonych budowál *SkarŻyw* 472; Znác kto prawdę ma: ktorey ieſt proſta mowá/ y kto iey teź/ á kto teź nieprawdy broní. *CzechEp* 182, 280, 346; Proſtą rzeczą mowili [przodkowie] co ſie im godziło *BielRozm* 8.

»proſta nauka« [szyk 4:2] (6): *RejKupSekl* a3v [2 r.]; *KrowObr* 78; *CzechRozm* 59; z tychże dzieiow Apoſtołkich/ y z inſzych nowego przymierza piſm ſ. łácno káždy wierny pozna/ iż oni záwždy ſzczýrre y prawdziwie/ zdrową y proſtą náukę [...] podawáli. *CzechEp* 209; *SkarKaz* 309b.

»proſta prawda« (1): [My teđ ten obyczáy pożywánia ták opiſuiemy/ iż pożywánie ciála y krwi Páńkiey ieſt duſzny pokarm. [...] *Conf* P8] A iż niektorzy ſą ktorzy nie chcą przeſtác na tey proſtey prawdzie [...]. Przeto [...] *WujJudConf* 253.

»proſty przykład« (2): *PatKaz II* 65; Ale co wyele o thym piác/ od proſtego przykładu to moźem wzyác y ſobye rozwázyc. *GliczKsiąż* H4.

»proſta rzecz« [szyk 3:2] (5): *SkarŻyw* 543; *CzechEp* 154, 187; Abowiem/ rzecz proſtą y iálną przez ſię/ dziwnymi iákimiſ állegoriámí [...] wikłá [dawni ojcowie Koſcioła] y kręcą *CzechEpPORz* **2v; *BielRozm* 8.

»proſte (były) ſłowa (*a.* ſłowo boże)« [szyk 16:9] (25): A ten [chytry chłop] choc proſtemi ſłowy Prawiemy nakazył Głowy *RejKup* dd5; ktory [Żyd Talmut] Zydom wſzythek ſtáry zakon według proſtych ſłow wyłóżył/ áby ſie nigdziey ná nowy nie ſciągał. *BielKron* 46; gdyź Krytús proſtimi ſłowy mowił. *BielKron* 195, 155v; *GrzegRóżn* N3; *SarnUzn* B2; *RejPos* 200v, 245; CONFESSIA Wyznáne wiáry Powſzechney Koſciołow Krzeſciánſkich Polſkich krotko á proſtemi ſłowy zámknione. *WujJudConf* 1; *CzechRozm* 26, 26v; *SkarŻyw* 312; Bo Moizeſz proſtymi ſłowy/ iáko hiſtoryk wiemy/ początek ſtworzenia ſwiátá te⁸⁰ widzeniu y zmyſłom inſzym podległego opiſuie *CzechEp* 158, 20, 71, 154, 161, 178 [2 r.], 183, 312; *NiemObr* 81; *KochWz* 135; *WujNT* 1.Cor 2 arg; *SkarKaz* 636b.

»proſta ſzczyroſć« (1): przetoż teź ſwoią Filozofiá/ onę proſtą ſzczyroſć mowy y piſmá Apoſtolikiego/ wylżpácác fárbuiác iá poczęli [filozofowie] *CzechRozm* 20v.

»proſtym ſzermem, odmachem« = *bez ogródek, bezceremonialnie* (2:1): bárzo bym rad/ ábyſ ty proſtym ſzermem zemną o tey Exekucyey mowił/ á dał tym ſztukam Szkolnym pokoy *OrzRozm*

B2; *RejZwierc* A3v; STRách o tey [lwiej] fkorze pić: bo tá groźbą/ łtráchem Nárabia; iż ták mowić mam proftym odmáchem. *KlonWor* 81.

»prosta wiara« (5): ludzie zbożne/ y tę ich proftą łtárą y Apołtolfką w słowie Bożym opińaną wiarę/ kácerłtwem zową [*Sabelianie*] *GrzegRóżn* Bv, Dv, Hv, M2v; *WujJudConf* 6.

»prosty(-e) (ma być, jest) wykład (a. wykładanie)« = *simplex interpretatio JanStat* [szyk 4:4] (8): *WróbŻółt* B; IZ ten proftý wykład łłow Páńłkich/ od proftých też á nie vczonych ludzi iełt vczynion *RejPos* 156, kt; *CzechEp* 154; *WujNT* 661; *SarnStat* 52, 99, 327.

»proste (jest) wyrozumienie« [szyk 1:1] (2): *BudNT* Ii; A to iełt profte Pńáłmu tego wyrozumienie/ bez tych niezbożnych álegoriy y domyłłow Filozowłkich *CzechEp* 162.

Szeregi: »dobry a prosty« (1): Abowiem ná to dobra á profta odpowiedź iełt/ iż Kryłtus włzem Ciáło y Krew łwoię dáie/ ále iż niewierni zówieráią drzwi łzczodrobliwołci Pńáńłkiej łwoię niewiárą y złołcią. *WujJudConf* 260v.

»prosty i (a) jasny« = *simplex et apertus Modrz* [szyk 7:1] (8): *ModrzBaz* 98; iż gdyby táké wykłády łłowá Bożego proftego y iáłnego iłć miáły/ łácnoby [...] tym łpołobem káždy dowiełć mogł: coby iedno zámýłłł *CzechEp* 161, 154 [2 r.], 187, 312; *CzechEpPORz* **2v; przedłię to włzytko/ co ku zbáwieniu należy/ proftymi y iáłnemi łłowy nápińano iełt. *NiemObr* 81.

»krotki (a. krociuchny) i (a) prosty« [szyk 4:1] (5): Do łáskáwego á w prołthołcie Krzełciáńłskiej łię kocháiącego czytelniká/ profta á krociuchna przedmowá. *GrzegRóżn* A2; *Brevior et compendiosior via*, *Krotłza* y prołłza drógá. *Mqcz* 492a; *CzechEp* 161, 166; A krotkiemi łłowy y prołtemi włzytki ich [*kacerzy*] wymyłły y dowłcipki y árgumenty około tego odpráwim *SkarKaz* 636b.

»literalny a prosty« (1): Stąd łię vczymy/ iż piłmo ł. opocz literáłnego á prołtego wykłádu/ miewa inłzy wykłádu/ duchowny *WujNT* 661.

»prosty a niewykřetny« (3): A tákowé wykłádnié ma bydz prołté, á niewykřetné [*simplici interpretatione JanStat* 103]. *SarnStat* 52 [*idem* (2)] 99, 327.

»prosty a prawdziwy« (1): iżeł wáłzá M. tey nieprawđziwey mowie dáł mieyłce v łyebie. Ná co niemogę inłzey łpráwy W.M. dáć/ iedno tę proftą á prawđziwą. *OrzList* d.

»prosty a prawý« (1): proftą á práwą Kátholicką náuką około tych łłow Pńáńłkich y wykłádu ich/ wiele trudnołci z nimi zbęđziem *SkarKaz* 309b.

»prosty i szczyry« [szyk 2:1] (3): o niezbedna logiko/ o rozumie/ o Filozofia/ czegożełcie nábroily. Ze łłowo Boże prołte y łczyre zá nic v was łtoi. *CzechEp* 183, 178; poniewáz ludzie mnodzy/ nie rádži przełtawáią/ ná prołtych/ y łczyrych powiełciách Bożych *NiemObr* 97.

»prosty a (i) własny [= włáłciwy]« [szyk 1:1] (2): *Diar* 56; ktory proftý y włáłny iełt tego piłmá ł. wykłádu/ á nie ten ktorym *X(iqdz) K(anonik)* ludzi wile y zówodži. *CzechEp* 154.

W przen (2) :

Wyrażenie: »prosta droga« = *simplex ratio Modrz* (2): Pátrzayćiełz tu/ iáko zá rádą Aryłtotelá/ poczawłzy od Oká/ proftą drogą wykłádu Krółełtwá Polłkiego przyłzłłmy. *OrzQuin* I2; *ModrzBaz* 98.

[*Cf uwaga do znac. 2.c.β.*]

α. Zawierájący podstawy, poczátki (1) :

Wyrażenie: »naprostsza nauka« (1): Inac naproftszéy náuki Grámmátyki Szkolnéy/ którém [...] Grékowie álbo Lácinnicy ięzyki té włáfné máiąc/ nic nie vzywáli *Oczko* 11v.

b. O działaniu (3) :

Wyrażenia: »prostym obyczajem« (2): Ale też y w ynych łtronach [jest wielu] ktorzi mi to załte [!] mayą że ya będącz natakowem vrzędzie y łtanie/ wielkych powaznych a Gruntownych rzeczy proftem obyczajem was vczę y Piłłę. *RejKupSekl* a3; *GrzepGeom* O4v.

»sposob naprostszy« (1): thedy káždém wody/ [...] iefli łą Ciepliczném/ pilno dochadzáli [ludzie]/ wárząc/ deřtilluiąc/ y rozmáitych przypraw vzywáiąc: z których ich łpořobów naproftsz [!] á napewnieyřzy/ my obáczyc mořem *Oczko* 11.

5. Łatwy do zrealizowania (1) : który [Piotr Psonka] nálazwřzy brod przez Wiłłę/ długie lalki dla prořtego przeięchánia w Rzece od brzegu do brzegu wtykał *StryjKron* 437.

6. Prawy, uczciwy, szlachetny; zgodny z zasadami moralnymi; też pobořny; *rectus Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; verus Mącz; simplex Vulg, Modrz, Cn; antiquus, inexpertus malorum Cn (118) :*

a. O ludziach (30) : Azał to prořty miłtrz [tj. Chrystus] vřtáwiał? Azał thák Apořtołowie czynili? *RejPos* 153v.

prosty w czym (2): w řywocie řwoiem ij w vcřzynku byl prořty/ dobry/ łmierny/ tziychy/ a wielmi rořtropny/ s káždym łie łalkawie rozmowil/ káždému łalkę vkázál *OpecřYw* 4v; Był mąż [řw. *Sabba*] w wierze prořty/ nabořny/ w połłuzeniřtwie ochotny/ ćichy/ w mowie nieumieiętny ále nie wnáuce *SkarřYw* 328.

W połłaczeniach szeregowych (10): *OpecřYw* 4v; thaki bywa łtateczny prořty á pobořny zwłálcza gdy broda będzie łzyroka *GlabGad* O5v; Był [Pudikus] dobry/ cnotliwy/ trzeřwi/ prořty/ miłłiorny *BielKron* 363v, 161, 342v; *RejAp* 38; iż vpadł łos ná onego řwiętego á prořtego y pokornego cřłowieká/ ná Mácieię řwiętego. *RejPos* [290]v; O Iobie nápiřano/ że byl łczyry y prořty/ y bogobořny *WujJud* 113; Był młodzienciec on [řw. *Piotr Celestyn*] bárzo ćichy/ prořty/ cřyřty *SkarřYw* 470; *SkarKazSej* 662b.

W przeciwwstawieniach: »prořty... dworny, łářzywy« (2): *OpecřYw* 30; X(iędz) K(anonik) z Apořtołow prořtych cřyni łáłřzywe krzeřciány. *CzechEp* 163 marg.

Wyrażenie: »prořci (prořty) ludzie (a. łud), prořty cřłowiek« = *antiquus a. antiqua virtute et fide a. simplex homo Cn* [řzyk 6:6] (10:2): *OpecřYw* 30; *WróbřZołt* E6v; Abowiem ty pánie náłz iefteř iáko łlońce ktory ocřyřciálz á cędořyřz myłli prořtych łudzi *RejPs* 125v; yakos kolwiek Dobřą wiařą prořty Cřłowiek. [!] Przimie/ przeth łie odpłathe ma *RejKup* m7v; *LubPs* I4v marg, P5 marg; *KrowObr* 204v; *RejAp* 38, 105v; *RejPos* [290]v; *CzechRozm* 222; *KołakřZczęřł* A2v.

Szeregi: »prořty a dobry« (1): E. Pertynáx Cefarř/ łtáry/ dobry/ á prořty/ przeřdzyęki wybrány/ pánował miefięcy łzeřć *BielKron* 150v. [Ponadto w połłaczeniach szeregowych 5 r.]

»miłłociwy i prořty« (1): Ale nie dworny^m anij téř wyłcoce mądrym/ ty rzeçzy łą piřané/ ale łudziom miłłociwym ij prořtym/ prořto iefł piřáno. *OpecřYw* 30.

»prořty, (a) nabořny« (2): *SkarřYw* 328; tedy tu [...] náuki z łtárego y nowego zakonu y z inych křięg ná krotce łą wybráne/ y dla prořtych á nabořnych łudzi ná řwiát wydáne. *KołakřZczęřł* A2v. [Ponadto w połłaczeniu szeregowym 1 r.]

»prosty a sprawiedliwy« (1): gdj iuż Pan [...] podał ią [oblubienicę, tj. Kościół] w opiekę między ludzi proste a spráwiedliwe bez wymyłow fwiátá tego/ [...] on ímok zołtał a ofechl ná pialku *RejAp* 105v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»prosty i szczyry« (2): ítrzeż íie ná potym mow tákich [...] / ktore ná proste y ízczyre ludzi ítawia [szatan] *CzechRozm* 222, 254. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»prosty a (i) święty« [szyk 2:2] (4): choctay tho málucżkie dwie ósobce [Maryja i Elżbieta] były/ íedná pokorniuchna dzyewecżká/ a druga profta a fwięta bábecżka *RejPos* 305; Ale íakobá proftego a fwiętego fługi íwego/ broníł Pan Bog *SkarŻyw* 346, 388, 496. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»prosty a ([i]) uprzemy« = *simplex et rectus Vulg* [szyk zmienny] (1): A ták bym też był proftym a vprzemym/ thego nie będzie wiedzieć dużá moiá *Leop lob* 9/21; [*Leop Iob* 1/1 (*Linde*), 2/3 (*Linde*)].

a. [*W funkcji rzeczownika: Erit apud rectissimum rex abedzec v naprofczłzego krol/ to íeft pan bog TomZbrudzBrul Deut* 33/5.]

b. *O działaniach i cechach ludzkich (z czasem boskich) (88)*: Tedy [*w dzień sądny*] będzie powyśfona proftá poślufńnoftz/ níżli ktorá fwiętká chytroftz. *OpecŻyw* [192], 30, 160; *RejKup* P; *SkarŻyw* A2; Przykazánia Iehowine íą profte/ ktore ferce rozwefeláią *CzechEp* 112; *WujNT* 271 marg; *SkarKaz* 310a.

prosty do kogo, do czego (4): a íż obaczywfy profte a požádlíwe ferce twoie do ználezyenia Boftwá íego fwięthego/ íam cie pociągnąć raczył/ íamcí oznaymíc raczył Bogá Oycá íwego niebiefkiego *RejPos* 289; zacność íego [św. Piotra] byłá íamá cnotá y profte ferce do Bogá *SkarŻyw* 595, 542, 358.

prosty ku komu (2): *SkarKaz* 454b; Profcę obeyrzyćie íię ná to/ nabożnym y ku P. Bogu proftym fercem *SkarKazSej* 671a.

W połączeniach szeregowych (5): *OrzQuin* Aa2; *ModrzBaz* 136v; *SkarŻyw* 88; niechayże íam [ksiądz Powodowski] [...] mędrówác przeftáníe/ a do nas íię przyłączywfy/ ná ízczyrych/ proftych/ y zdrowych powieściách fłowá Bożego przeftáníe. *NiemObr* 143; Wy co teraz zówiećie íczérem/ dobrem/ proftem/ Może to być názvano níkczemności móstem *ZawJeft* 35.

W przeciwstawieniach: »prost(y) ... krzyw(y) (2), bezecny, dziwny, fałszywy, obłędny, przewrotny, ubarwiony« (6): Then co chodzi proftą drogą obawáiąc íie Páná/ bywa wzgárdzon od onego/ ktory bezecną drogą chodzi. *Leop Prov* 14/2; Przewrotna íeft drogá ludzi níktorych y obłędna/ ále człowíeká czyłtego profta íeft ípráwá. *BibRadz Prov* 21/8; Kościół to muśi íądzić/ który íáko żywo Vznawał/ co w téy mierze profto a co krzywo. *KochZg* A3v; ktorzi [sędziowie] wątplíwe rzeczy wykłádác/ a zás z krzywych profte czyníc powinni *ModrzBaz* 87; rzeczy by prawdżíwych proftych a otworzyłtych náśládowálá [cnota]: ázás fáłżywych a vbárwionychby níenayrzálá *ModrzBaz* 136v; ále zgołá drogę proftą zárżuciwfy/ vdálá íię [*Rzeczpospolita*] íákás dżíwną śćiefżką/ ktora nie tám gđzie íść potrzebá/ prowádżi *GórnRozm* K3. Cf też *Gra słów*.

Wyrażenia: »prosty w Bogu« (1): ále proftotą a ćierplíwoścíą/ prętko wfyztki vnośíl [św. Anzelm]/ gđy íego dobre a profte w Bogu poftępkí wídzíeli. *SkarŻyw* 333.

»prosta prawda (boża)« = *simplex veritas Cn* [szyk 2:1] (3): A gđy tá potwarz [*dotycząca Trójcy św.*] (z mózgu rozumu ludzkiego y chytrośći/ przeciwko proftey prawdżie Bożey) wfyłzá ná śwíát/

ítaráć fię poczęto áby z thychże rozumow ludzkich mogło fię temu zábieżeć/ áby [...] *GrzegRóżn Fv*, *Fv*; záchowáliłmy prawdę Krześciánfką/ łzczyrą á proftą *RejPosRozpr c*.

»prosty umysł« [w tym: [kto] umysłu prostego (1)] = *simplex animus Cn* [szyk 2:1] (3): *PatKaz III* 145; ábowiem oni [ludzie złościwi] zówždy łtroiá rofliczne fidlá [...]/ áby mogli zálfkodzić człowiekowi vmyflu proftęgo. *RejPs* 208; *SkarŻyw* 542.

»prosta wiara, wierzenie« [szyk 2:1] (2:1): Bo połpolitego człowieká [...] nie óstre wyrozumienie/ ále profte wierzenie czyni nabefpiecznieyłzym. *WujJud* 182v; Y to też przyznawani/ iż to ieft proftłza wiará y łnádnieyłza náuká/ ták o Bogu y o Iezulie Chrıstufie wierzyć y vczyć/ niź ták iáko nas przedtym vcżono *CzechRozm* 65; Niech Księża mówią cały dzień pácierze/ Ia iuz przeftawam ná łwéy proftéy wierze. *PudłFr* 5.

»prosty żywot« [w tym: [kto] prostego żywota (1)] = *simplex aetas Cn* [szyk 1:1] (2): *GliczKsiqż* H6; á miedzy innymi námowił [*Teofilus*] do łiebie niewinnego y proftęgo y dobrego żywotá Bıskupá Cypru *Epiphániego* *SkarŻyw* 88.

Szeregi: »prosty a (i) czysty« [szyk 1:1] (2): *RejPs* 25; Po ákłonności poznác dziećię/ iefli czyłte y profte łpráwy ięgo. *SkarKaz* 42a.

»dobry, (a) prosty« [szyk 2:1] (3): ále ktory [człowiek] czyłty ieft/ proftý á dobry vczynek [*rectum opus*] ięgo. *Leop Prov* 21/8; PÁfterłtwo dułz ludzkich [...] wielką z łobá zapłátę niefie: ále temu/ kto ná nie porządnie powołány/ z dobrym proftým łercem idzie: żeby Bożęgo zyłku á nie łwego łzukał. *SkarŻyw* 238, 333. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»nabożny i prosty« (2): Mądre tedy to ieft w tey pieśni włzytkiey wiáry w krotce wyznánie: [...] trzezwa y rołtropna modlitwá/ nábożne á profte do Bogá łerce, *SkarŻyw* 358; *SkarKazSej* 671a.

»prosty a pewny« (1): Są [*pisma łwięte*] nam też práwie proftá á pewną drogá/ ktora nas niepochybnie prowadzi/ żebychmy tułaiąc fię nie błáđzili *BibRadz* *3v.

»prawdziwy i prosty« (1): y włlytkie łkutki twoie práwdziwe/ y drogi twoie profte [*opera tua vera, et viae tuae rectae*] *Leop Dan* 3/27. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»prosty, (a) prawy« (2): *Mącz* 270b; Y poruczył [*Pan*] [...] łługom łwoim/ [...] áby [...] vkázowáli nam proftá drogę á práwy gołciniec/ kędy fie mamy dopytawác do tych łwıętych god á do páłacow ięgo. *RejPos* 240v.

»prosty a sprawiedliwy« (1): Skłónili fie [*synowie ludzcy*] [*Ps* 13/3]) od drogi proftęy a łprawiedliwey *WróbŻołt* Ev.

»szczyry a (i) prosty« (2): *RejPosRozpr c*; Spráwiedliwy Pan/ miłue łpráwiedliwołci: á ná to co ieft łzczyrego y proftęgo pátrza twarzą łwá. *CzechRozm* 217. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»prosty a łwıęty« (1): Pyáta reguła łzwyátolfczy yełth proftý a łzwyáty umyłł *PatKaz III* 145.

Gra słów; w przeciwstawieniu: »krzywy ... prosty« [*zestawia się przymiotnik „prosty” z antonimem „krzywy”, który tu wystąpił w znaczeniu przeciwstawnym do „prosty” w znac. 1.*] (2): CHociay kęs nogá krzywa/ ále profta cnotá/ A co zefzłó ná kroku/ náđłtáwi ochota. *RejZwierz* 52v; TEgo ácz Krzywoułtým tákże názywaáli/ Ale łerce y mężne y profte poználi. *Paprpán* Dd4v.

W przen (56) :

Wyrażenia: »prosta (jest a. zda się być, a. widzi się) droga« = *recta via Vulg, Modrz; rectum iter Vulg* [szyk 26:14] (49): *WróbŻółt* Ev; wffechmogący boze: zetrzy zebranie onych złościwych: [...] a iżzby niemieli zadney śmiałości przekazac nam a zwodzic nas śproſtey drogi na ktorąchmy fie vdali fluząc wiernie tobie panu ſwemu *RejPs* 93v; Serca krolow ná ſwiecie w ſzáfunku v Bogá/ Káždemu fie ták widzi/ proſta ſwoiá droga. *BielKom* Cv, E6v; Bom ia tę naproſtſſá drogę ná wſſem ſobie obrał/ Abych w ſwiętey prawdzye twoyey ząwżdi fie ták kochał *LubPs* aa6, G2v, Y4v, aa4v, ee5; *RejWiz* 138; *Leop Prov* 14/2, 21/2, *Eccli* 49/11, *Dan* 3/27; Drogi Páńkie proſte ſá. *BibRadz Ez* 18 arg, *3v; *OrzQuin* Cv, Aa2; *RejPos* 240v; *BielSat* [I4]; *RejZwierc* 138 marg, Aaa4v; *WujJud ktv*; *WujJudConf* 74v; *BudBib Eccli* 49/11; *CzechRozm* 116v; Bo męſtwo obyczáie weſpołek z nim [*Balcerem Ożgą*] roſtá/ Prawdá tá go teź wodzi drogá práwie proſtá *PaprPan* Ev, H; *ModrzBaz* 26v, 58v; Duch twóy prawdziwy niechay mię ſpráwuie/ Y drogę ktobie proſtá vkázuie. *KochPs* 208; *SkarŻyw* 573; *BielSjem* 13; wyſzlá oná [*Rzeczpospolita*] z proſtey drogi/ á nie idąc drogá/ tám gdzie vmysłiá doyść nie może. *GórnRozm* K3v, K3; Witay Pánie IEzu Chryſte/ drogo proſta/ prawdo doſkonála *LatHar* 221; Kto tedy proſtá drogę żywotá pobożnego ſobie obiera/ nie ná ziemię ma pátrzáć ále ná Niebo *KołakSzczęſl* Cv; *WujNT Act* 13/10, 2. *Petr* 2/15; *SkarKazSej* 662a.

»proste (jest) serce« [w tym: *prostym sercem* (4), [kto] *prostego serca* (3), w *sercu prosty* (1)] = *rectum cor Vulg* [szyk 13:3] (16): *PatKaz II* 87; wy ſprawiedliwi wefelcie fie w miłym bodze y raduycie fie. [...] A przechwalaycie fie wſzytcy proſtego ſercza. *WróbŻółt* 31/11; *RejPs* 25, 178; *RejJóz C4 marg*; A vczyń nas tymi proſtaczki/ [...] ábychmy proſthym ſerczem [...] poznawali ſwięte Boſtwo twoie *RejPos* 11; Iż dzyękuię thobye Boże Oycze/ iżeſ ty mądrość ſwą zákrył od mędrcom/ á dałeſ iá znáć máluczkiem á tym ktorzy ſá ſercá proſtego. *RejPos* 152, 289; *PaprPan* Dd4v; Wſzákże Chryſtus widząc proſte ſerce Piotrowe y ochotę czerſtwey wnim ku ſobie vprzeymoſci/ [...] vkazał mu chwałę niebieſkiey rádoſci y zapláty *SkarŻyw* 598, 238, 358, 595; Ráduycieſz ſię iuż/ w Pánu wefelcie/ wy ſprawiedliwi/ w ſercu proſci/ wſzyſcy teraz Amen rzekſzy. *ArtKanc* L11; bowiem ſerce tve nie ieſt proſte przed Bogiem. *WujNT Act* 8/21; *SkarKazSej* 671a.

[Znaczenie to wykazuje bliskie związki zeznacz. 3.a.]

7. Należący do najniższej (lub niższej od kogoś) i najuboższej klasy społecznej, plebsu, pospólstwa; niebędący szlachcicem; *plebeius Modrz, JanStat, JanPrzyw*; *ignobilis Miech, JanStat*; *agrestist, humilis, rudis Miech; imbecillis, imbecillus Modrz; popularis JanStat* (208) :

W połączeniu szeregowym (1): á ktorzy byli proſtego niſkiego narodu y vbogiego/ zwano tákie Plebei/ á przednieyſze od nich zwano Patres/ to ieſt oycowie *BielKron* 99.

W przeciwstawieniach: »prosty ... szlachecki (3); prostego stanu człowiek ... szlachcic« (4): Tráfiło ſię w niektorem Powiećie/ iż dwa człowieki/ ieden proſtego ſtanu/ á drugi ſlácheckiego [...] írodze zránili iednego człowieká *ModrzBaz* 70v; Lecż onę roznoſć że zá proſtego ſtanu człowieká dáć dżeſięć grzywien/ á zá ſláhcicá ſto grzywien ábo gárdło/ okrućieńſtwo iákieſ wymyſliło nie mądry Zakonodawcá. *ModrzBaz* 73, 76; *SarnStat* 207.

Wyrażenia: »prosty naród, rod, rodzaj« [w tym: [kto] *prostego (na)rodu* (10), [kto] z *prostego (na)rodu (a. rodzaju)* (11)] = *sortis humilis Miech; plebeii generis, ex plebeii JanStat* [szyk 24:7] (20:7:4): Ten [*Urban IV*] áczkolwiek s proſtego narodu był/ ále cnotliwych obyczáiw *BielKron* 183v,

99, 119 [2 r.]152, 153v, 198v (13); Kázdey [niewieście] mieyfce dawamy/ choć s proftęgo rodu/ Ktora ná chłopie wygra/ hárcuiąc zawodu *BielSat* L4 [idem *BielSjem*]; *BielSpr* 52v; OTomanus będący narodu proftęgo/ Przyfzedł potym zá fzczeńciem do ftanu wielkiego *PaprpPan* T3v; Przydáło się było w iednem mieście barzo ludnem/ iż niektorego ceklarzá/ człowieká proftęgo rodu/ ránił Sláchćic [homo plebeius vulneraretur ab equite] *ModrzBaz* 31; *BielSjem* 27; *Paprup* A4v [2 r.]; Ikázuiemy/ áby byli téz przypufczeni [w kapitulach] Doktorowie z proftęgo rodzaiu pod liczbą y porządkiem nižéy nápińány *SarnStat* 180 [idem 197] 180, 197 [2 r.], 207, 923. Cf »prosty narod to jest plebeusze«, »szlachcice albo prostęgo rodu ludzie«, »ubogi a rodu prostęgo«.

»prosty rząd« [w tym: [kto] prostęgo rzádu (3), [kto] z prostęgo rzádu (1)] (4): Aiefliby tez kto proftęgo rzádu abo ftanu człowiek na fprawie [...] przeciwno Commifárzo^m fie rzuciel fłovy a niewczziel, taki ma bycz więzą abo fiedzeniem do polroka karą *ComCrac* 17v, 18; *BielKron* 341v. Cf »mieszczanie i prostęgo rzádu ludzie«.

»prosty stan« [w tym: [kto] prostęgo stanu (45), [kto] z prostęgo stanu (2)] = plebs, plebeius ordo *Modrz*; *condicio plebeia JanStat* (49): przeto ludzie robotni y téz proftęgo ftanu zdrowfzy bywaią y mniej niemoczy poznawaia [!] niżli kochankowie albo tłuftobrzufzy. *GlabGad* G4v; *ComCrac* 17v; iáki był vpor Epicharis proftęgo ftanu białygłowy *GórnDworz* Y3v; Ty o to ftoifz/ áby żaden proftęgo ftanu człowiek [ne quis plebeiorum] [...] nie chodźil w złotem lánčuchu/ ábo w iákiem kofztownem fuknie *ModrzBaz* 50v, 70v [2 r.], 71 [2 r.], 76, 79; ácz fynowie fzlácheccy/ zdádzą fie tákże bydź vczeni y częftokroć vczeńfzy nád proftęgo ftanu ludzi *SarnStat* 113 [idem 180, 196, 923]; Abowiém przeciwnémi fprawámi/ które fzláchćicóm nie przynależą/ fzláchectwo w profty y pófpolitégo człowieká ftan fie obráca. *SarnStat* 237; A iefliby który ábo którzy z proftęgo ftanu [...] beneficia [...] brác/ ábo o to prośić wáżyli: [...]vftáwiamy/ [...] áby [...] *SarnStat* 923, 178 [3 r.], 179 [5 r.], 180 [3 r.], 194, 196 [2 r.] (34). Cf *W przeciwstawieniach*, »mieszczanie i prostęgo stanu ludzie«, »szlachcice albo prostęgo stanu ludzie«.

Szeregi: »mieszczanie i prostęgo stanu (a. rzádu) ludzie« = *cives et plebeii JanStat*, *JanPrzyw* (4): (*nagl*) O Mielczaniech i ynnich prostęgo rzádu liudziech abi Ziemskiego imienia nietrzimali (-) *ComCrac* 14v; á więźniá fobie wzićć mamy/ ábyfmy go ná się fzacowáli. Wyiáwfy Mielczány y proftęgo ftanu ludzie: które fzacowác będą oni/ którzy ich przywiódą *SarnStat* 135 [idem (2)] 451, 891.

»nieszlachecki i prosty« (2): iákóz nie były przyjmowáné/ ná doftoienftwá *perfonatus*, *Vrzędy/ Kánoniae/ y Prębendi/ ofoby* nie fzlácheckiego y proftęgo ftanu [*ignobiles plebeiaequae personae JanStat* 194] *SarnStat* 178 [idem] 922.

»prosty narod to jest plebeusze« [*szyk 1:1*] (2): Licynius Stolon zoftał Ráycą napirwfzym z narodu proftęgo/ to iefł s Plebeufzow. *BielKron* 120v, 119.

»szlachcice (a. szlachta) a(1)bo prostęgo rodu (a. stanu) ludzie« = *nobiles vel (seu) plebeii JanStat* (3): vftáwiamy [...]: áby obywátelon fzláchćicóm/ ábo téz proftęgo rodu oboiéy płci ludzióm [...] Gléyt y vprzeftpieczenié [...] było dáné *SarnStat* 157 [idem 921]; iż fzláchćá álbo proftęgo ftanu ludzie/ do boru/ láfu/ zapufu czyiegokolwiek przyfzedfzy/ chcąc/ álbo z przygody/ požarem lás

zápaláią: [...] nie innym práwem ieno Polfkim [...] máią bydz łádeni. *SarnStat* 670, 921. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»ubogi a rodu prostego« (1): [rycerz] wielkie⁶⁰ Chama, to ieft, Carza imieniem Otoman, choda był vbogi á rodu prófthego [sortis humilis, et fortuna tunc obscurus], włzakoż barzo łmiały y mężny, [...] poczał czałow godnych niazdy czynić á łupiełstwa *MiechGlab* 64. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

a. *O ludziach* (122) : Rozmawia tu z łobą troiáki łtan Pan/ Woyt prófity/ trzeci z nim Pleban. *RejRozpr* Av; *RejZwierz* 43v; *BielKron* 270v; Bogá znam y miłuię/ o iego łłtności/ Nie nie piłzá (mym zdaniem) Rybitwowie prósci *Prot* Cv; *RejAp* 82; *RejPos* 16, 150v, 175; Włpomniłz też łobie onego Gedeona páłterzá prófthego/ iáko w máłuczłkim pocзде wielkie woyłká poráził *RejZwierz* 265.

W połączeniach szeregowych (2): Terrae filius Proverbium, Prófity/ podłi/ niskiego łtanu/ niepowáżny człowiek. *Mącz* 451b; Tegoż roku Ottoman niktory z narodu Tatarłkiego s prófłtych á podłtych y vbogich rodzicow vrodzony [...] Cárzem Tureckim był wybrany *StryjKron* 375.

W przeciwstawieniach: »prosty ... bogaty, przedniejszy; szlachcic (a. szlachta) (2), kroi... prosty człowiek (a. lud)« (5): á zabrawłzy wielką liczbę oboygá pogłłowia/ tak łłachty iáko y prófthego łudu [...], dágneli [*Tatarzy*] z łlonem przez wiilczę y Skarbimierz áż do Ruffli *MiechGlab* 6; nie potrzeba łprawiec od prófłtych łodzi wy/ iedno od przednieyłzych. *BielKron* 119; włzyłłki Pan/ zrownáć raczył/ że ták vmiera Kroi/ iáko y prófłty człowiek. *BiałKaz* Hv; *ModrzBaz* 50v; Więć łmierć nieużyta/ Tá zá gardłó chwyta Bogáté pány/ iáko prófłté łługi *KochPieś* 6.

Wyrażenia: »chłóp (a. chłopek) prosty« [*szyk 12:8*] (20): *March*³ T7v; *LibMal* 1554/189v; *Diar* 78; Nye ináczey łie łnimi obchodzá [*ojcowie z dziełmi*]/ yedno by z yákyemi nyewolnikámi áłbo prófłtemi chłópy á gburámi. *GliczKsiąż* N8; Iáko broił Herkules kiedy zábił Hidrę/ Ano dziś y prófłty chłóp też zábijie Wydrę. *RejWiz* 5; KONłántynus wtory [...] był wybran od Cefárzá KONłántyná Pápieżem s chłópá prófthego *BielKron* 168; Káplani ich [*Turków*] máłá rozność máią od chłópow prófłtych/ bo im vczenia nie potrzebá wielkiego *BielKron* 260, 379v, 387; *BiałKat* 339; byś nie był Ateńczykiem/ tedybyś ty był gdzie indziey prófłtem chłópelem/ iedno iżeś rodem z Atheny/ thedy cie to ołłáchćiło. *RejZwierz* 52v, 242; Dzielni łą [*Wołosi*] y dobrze łie potkáią z drzewcem zá tarczá choćia chłópi prósci od pługá y od dobyłłká *BielSpr* 69, 69; *WujJud* 178; *StryjWjaz* A2v; Gdyby prósci chłópi czytác vmieli Pálmy Dawidowe włásnie przełózone/ nie podobna áby łię džiwowác nie musieli *CzechEp* 161; *GórnRozm* F, F2; *OrzJan* 38.

»prosta chudzina« (2): ktorzi áni koniá/ áni žádney rzeczy ná woynę potrzebney niemiewáią: áż gdy náznáczá dzień ciągnienia/ tedy [...] tárgáią łię ná máiętność prófłtey chudżiny [*imbellium*] *ModrzBaz* 116v; *BielRozm* 6.

»prosty(-e) gbur (a. gburstwo)« [*szyk zmienny*] (2): *FalZioł* V 1v; Sláchtę y zacnieyłze łudzie/ półpółu z Káplány y nabożeńłtwem ich/ mordowáli [*Turcy*] y wytráćili/ á prófłtym gburłtwem mieyłcá ich/ dla dochodow łwych oładzáli *PowodPr* 9; [Džiś łłáchćić á iutro chłóp/ pan z gburá prófthego. *StryjWoln* 5v].

»prosty gmin« (2): Ia kiedy łię nád prófłty gmin ku niebu ná chwilę Do Phoebufá wychyłę. Wnet fráfunek/ zazdrościwy iákiś wrog przytoczy *KlonŻal* Cv; *KochMuza* 25.

»prosty kmieć (a. kmiotek)« [szyk 2:1] (3): Kmiotek profty ná robotę Wfitykę wydał fwą proftotę *RejRozpr* G; Ano to ieft wielki wfityd y v proftyach kmieci Gdy ktorzy w rofpuftności dziatki wychowaią *RejJóz* E4v; *BielKron* 262.

»prosty lud (a. prości ludzie), prosty człowiek (a. człek)« = *natio rudis, ignobiles viri Miech; homo genere imbecillo Modrz* [szyk 35:29] (52:12): Też fok wycifniony z omanu/ z winem dany ku picciu/ częfte ieft dofwiadczenie v proftyach ludzi/ á zwłaŝcza v bab na pomorzenie chrobakow. *FalZioł* V 85v, I 144b, 153b, V 63, 86; *GlabGad* I3; Też pieniądze [Alanów i Wandalów] iefzce nayduią w polfće przy potokach gdzie dzdzewnica wybiją, albo na roli gdy orzą. A zowie ie profty lud [*ruricolae*] fwiętego Iana pieniądze *MiechGlab* 46, 87; A tak dzifia ludzie profici Ważą fie rozlicznych złoŝci *RejRozpr* Bv, A4; *SeklWyzn* Gv; *KrowObr* 197; *BibRadz* I 461; *OrzRozm* P3; dopuŝcił Senat ludu proftemu wybrać dzyelięć mężów álbo Trybunatow *BielKron* 119; tam w nim [*w mieŝcie Nalej*] nie wolno Ruŝi/ ábo ludziom proftym pić miodu álbo trunkow mocnych/ okrom kilko dni do roku/ tylko fámym Dworzánom. *BielKron* 430, 8, 24v, 108v, 119 [4 r.], 203 (22); *KochZg* A3; *Encyclius vir*, Alias, In ordinem redactus, Profty człowiek Gburowic. *Mqcz* 103c, 240c, 451b; *RejAp* 135; *HistRzym* 3v; A przypátrz fie kto chce temu/ nie więceyli naydzieŝ ŝiwych/ łyfych/ á przedfię y tłuŝtych y nadobnie rumiánych miedzy ludźmi proftemi. *RejZwierc* 158; Przecz profty człowiek dłużej żyw *RejZwierc* Bbbv, 157v *marg*, 189, 205v; Ale coż powiedam/ że Sláchćić [!] zábił profte^{go} człeká [*a nobili plebeium occisum*]/ ktorego głowę trochą piędzdy zápláćić wolno y z práwá dopuŝczono *ModrzBaz* 31, 47v, 72; *Oczko* 17v; *StryjKron* 385; Ma Pan Bog ná káżdego oofobne baczenie/ Chce teź áby profty lud miał fwoie żywienie. *BielSjem* 32; *GórnRozm* F3v; *GrabowSet* Kv; *SarnStat* 615 *żp*. Cf *W przeciwstawieniach*, »prości ludzie, chłopi«, »czerń i prosty lud«, »ludzie prości, kmiotkowie«, »mieszczanie i prości ludzie«, »oracze a lud prosty«, »plebei to jest prosty lud«.

»prosty motłoch« (1): Bo y z Kráwcow y proftego motłochu/ wrzędy wlaŝne wybiwfzy/ tá fektá Krolá y przełożeńftwá fobie czyniá. *PowodPr* 35.

»prosta osoba« (1): Pullatus aliquando significat, Podły człowiek/ profta oofobá. *Mqcz* 331a.

Szeregi: »prosty i chudy« (1): Apoŝtoły teź profte/ y chude rybitwy ná ŝwiat do nas był poŝal [Pan] *OrzRozm* Hv.

»prości ludzie, chłopi« (1): Alexander [...] boiác fie áby záfie Kfiążetá Graeckie po viáchániu iego: nie zbuntowali fie przeciw iemu ná wolność/ pobrał ie s fobą oładźiwfzy Zamki proftemi ludźmi/ chłopy ze wŝi *BielSpr* 48.

»czerń i prosty lud« (1): Aczkolwiek teź zá czáfow poŝtepkem z teyże czerni y proftego Ludu/ więkŝza fie częŝć Slachty prawdziwey Litewŝkiej y Zmodźkiej/ wlaŝną cnotą [...] rozmnożyła *StryjKron* 76.

»prosty a gruby« (3): Ale lud profty á gruby, á lekarŝftwam nie obwykły/ czebulę z ocztem więczy chwali niźli drijakiew *FalZioł* V 63; *MiechGlab* 87; *March*³ T7v.

»ludzie prości, kmiotkowie« (1): Też czoŝnek dobry ieft barzo ludziem proftym kmiotkom ktorzi iadaią grube rzeczy zimne á piją wodę *FalZioł* I 6a.

»mieszczanie i prości ludzie« (1): vřtáwíamy: íž mieřczánóm y prořtým ludźíóm [Civibus et plebeis JanStat 1031] [...] kupowác/ trzymác/ poříadác ná wieczność y zářtáwným obyčzáiem nie ma byđž wolno SarnStat 931.

»nědźny a prosty« (1): A któž był tedy w ten czás Kořciołem iego [Jezusa]? [...] mátká iego řwięta/ nědźny á prořty Iozeph [...]/ y inych wiele/ ktorzy cnotliwego źywota vźywáli RejPos 57v.

»prosty a niemęźny« (1): Ktož tedy niebaczy/ że tá wolność zwielką ludu prořtego á niemęźnego [hominum imbecillium] niewolą ieft złączona? ModrzBaz 72.

»prosty a nierodowity« (1): gdyby Gedimin [...] będąc Koniuřzym miał Páná řwego Wielkiego Xiędzá Litewřkiego Wícienia zábić/ á po nim człowiekiem prořtým będąc á nierodowitym Xięřtwo Wielkie [...] řwowlonie ofieřć/ vtárliby mu zaráz rogi inřzy Kniáźiowie StryjKron 385.

»oracze a lud prosty« (1): Mnimaiąc řwiętopług abi [tj. Juhrowie] to byli oracze á lud prořty [agricolas], prořzáci iako gořcie nieczo ziemie ku oraniu/ řmieiąc řie tak rzekł/ niechay maią czo chcą. MiechGlab 59.

»plebei to jest prosty lud« (1): Plebeos/ to ieft prořty lud/ od tych vrzędow wyzwolił [Romulus] BielKron 99.

»podły, (a) prosty« [szyk 2:1] (3): Naca vel Nacca, Wáłkierz. Vel Fullo, [...] Metaph. Prořty á podły człowiek. Mącz 240c, 331a; á kto řię nádyma rządzác lud podły á prořty [hominum genere humili et imbecillo]/ temu niedořtánie ferćá do rządzania ludu pyřznego á odpornego. ModrzBaz 47v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»prosty, pospolity« (1): Appius będąc pirwřzym przełożonym/ vmiękczał lud prořty pořpolity BielKron 119.

»prosty i stanu wieskiego« (1): AMos ten áni Prorokiem áni řynem prorockim nie był/ [...] ale był człowiek prořty y řtanu wielkiego. BibRadz I 461.

»ubogi a prosty« (1): A trzy obrazy řá troy rodzaj ludzki ná tym řwiećie [...]. Przez pierwřzy obraz ktorzyž ma rękę rořciągnioną/ mamy rozumieć vbogie á prořte ludźie tego řwiátá HistRzym 3v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

a. W funkcji rzeczownika (13) : Kxiędz páná wini pan kxiędzá A nam prořtým ze wřřad nědźá RejRozpr D3v, A2v marg, E2v, E4v, I; Podechá prořtemu w prořtocie iego. RejPos 57v marg; Tego chce iefzcze po was [...] ábyřcie řwoiá mądrořciá prořtych nie krzywdzili. PaprPan Cc3v; ModrzBaz 80; SkarKazSej 695a.

W przeciwstawieniu: »szlachetni prořci« (1): Ludźi zářię przebrákwanie vczynił [Romulus] s pořpolřtwá/ co zacnieyřze z rodźáiu y vrodziwřze y godnieyřze/ vczynił řláchetne/ y odłaczył od prořtych BielKron 99.

Szereg: »tak szlachta (a. szlachcice) jako (i) prořci« = tam nobiles quam agrestes, nobiles et ignobiles Miech (3): Gdziež [w Legnicy] kxiędz Henrik řin S. Iadwigi zebrał był nie mało zbroynego ludu/ thak řlachciczow iako y prořtych MiechGlab 9, 16; BielKron 373v.

b. Dotyczący niższych warstw społecznych (2) : Tabernariae comoediae, Prořte komedie w ktorzych lekkie perfony yáko rzemieřnici/ řzynkárze etc. bywáją w wodzone. Mącz 437d; Przenieřli řie

[*anabaptyści*] z kościołów do ogrodów [...] ná proſte tokárſkie/ ſzynkárſkie/ lichwiárſkie [...] zarobki.
PowodPr 36.

[*Znaczenie to wykazuje bliskie związki ze znaczn. 2.a. i zwykle zawiera w sobie cechy właściwe znaczn. 3.*]

8. Pojedynczy, niezłożony z części; jednolity, jednorodny; niezróżnicowany (15) : *Simplicitas in deo*, prosta, nyezložona *BartBydg* 143b; Czemu ſą członki y ſtawy w palczach. (-) Dla lepszego obimowania y żadzierzenia kaźdey rzeczy, ktoreyby nie mogło być gdyby palcze były proſte á z ſtawow takowych nie miały. *GlabGad* D3v; Iſtność Boża będąc iedną y proſta/ nie rozdzielona ieſt. *GrzegRóżn* H2.

Wyrażenie: »liczba prosta« = *liczba od 1 do 9 zapisywana jedną cyfrą (1)*: Dzieſiątek liczba/ ieſt nazacznieyſza/ Bowiem w ſobie mocz zamyka y doskonałość wielką/ á to iż ieſt dokończenie Liczby iuż wyſłowioney/ kthorą zową proſtą á nie składną *KłosAlg* A4.

Szeregi: »prosty a nieskładny« (1): *KłosAlg* A4 *cf* *Wyrażenie*.

»prosty i pojedynkowy« (1): Bo ieſtliby przez naſienie niewieſcie/ boſtwo y człowieczeńſtwo [...] miało być rozumiane: [...] nie iáko (*res simplex, ſed ut compoſita*) rzecz proſtą [!] y pojedynkową [!] ále iáko ze dwu w iedną złożoną [!]: *Azaż* [...] *CzechEp* 293.

Przen (1) :

Szereg: »prosty, jednostajny« (1): *Abowiem z oney proſtey iednoſtáyney wiáry Apoſtholſkiej* [...] przepáſć iákąſ pomieſzaną [...] ſámi ſobie zbudowali [*katolicy ſoſiſtowie*] *GrzegRóżn* Hv.

a. O lekach: zwykle jednoskładnikowy lub złożony tylko z kilku podstawowych składników (8) : Na to maſz lekarſtwo proſtho, Kozie mleko ciepło ſikawką nabieraiącz: wſtrzikać ciepło w macicę albo tam na to mieſtce tajemne. *FalZioł* V [3]v, V 96v; Toć tedy ieſt poſpolite lekarſtwo/ wſzyſtkiego człowieká/ proſte/ ktore żadney ſzkody nieuczyni. *SienLek* 18; iż ieſt obyczay Lekárſtwá z rozmaitych rzeczy ſkładáć/ bo nie zázwdy proſthe mogą pomoc. *SienLek* 45v, 50; *Oczko* 2v, 32v, 36.

b. Jeszcze nieukształtowany (1) : Duch iego [*Pana*] wdzięczny y łagodna zorzá Miłym wiatreczkiem przewiewála morzá Gdy ieſzcze były proſte w ony látá *Początki ſwiátá*. *KlonFlis* B3v.

9. O stosunkach pokrewieństwa: należący do jednej linii rodziny (8) : á od niego [*Mendoga*] záſ iuż proſtą *Genealogią* y wywodem poydá *Xiążętá Litewſkie/ y Krolowie Polſcy*. *StryjKron* 288.

a. W opisie rysunku drzewa pokrewieństwa: prowadzący od rodziców do dzieci itp. (7) :

Wyrażenie: »linija prosta« [*ſzyk 6:1*] (7): *Abowiem w Liniey proſtey ile ieſt Perſon o których bywa gadká áż do oſtátney/ tyle ieſt ſtopniow/ odiywſzy iedną Perſonę*. *GroicPorz* ſfv; *Druga Linia proſta/ ieſt Perſon ná doł idących/ ták Mężczyzny iáko y biały płci* *GroicPorz* ff2, ffv [2 r.], ff4 [2 r.], oo3v.

Szereg: »prosty i poboczni« (2): *Drzewo Krewnoſci/ Ieſt wymálowanie Drzewu Przyrodzonemu podobne/ máiace w ſobie pień y rozgi/ to ieſt początek rodzáiu/ Linie proſte y pobocznie/ rozmaitymi ſtopniámi rozdzielne* *GroicPorz* ffv, oo3v.

10. Zestawienia w funkcji nazw specjalnych (113) :

a. geom. »kąť (jest), węgiewł prosty« = *kąť, który ma 90° lub ſuma kątów równa kątowi prostemu* [*ſzyk 87:20*] (102:5) (107) : *Orthogonus*, Latine *rectus angulus*, Proſty węgiewł/ Równy nie vchodzący kąt ná ſtronę. *Mącz* 270b; ábowiem iáko kolwiek *Linea* proſta ná proſtý ſtanie/ vczyni dwa káty/ álbo proſtý/ álbo dwiemá proſtemá równé. *GrzepGeom* C3v; *klin* niekóry ieſt/ co ma kąt ieden proſty:

bo dwu proŝtych nie moŝe mieć. *GrzepGeom* Dv; Kwádrat Figurá/ ma cztery kąty proŝtę *GrzepGeom* E; kiedy ŝye trafi Klin niemáiąc węgłá proŝtego/ tedy od kąta iednego [...] wiodá proŝtá Linia do téy ftrony/ która ieŝt przeciw temu kątowi *GrzepGeom* K3, C3 [3 r.], C3v [3 r.], C4 [3 r.], D, Dv (100).

W przeciwstawieniach: »nieproŝty (3), kończaty (2), tępy (2)... proŝty« (5): Kóńczaty kąt ieŝt/ mnieýŝy niŝ proŝty/ á tępy więŝŝy niŝ proŝty *GrzepGeom* C3v; A ieŝli ŝye kąty nieproŝtę tráfiá/ tedy oćináią ié/ áby proŝtę były *GrzepGeom* K2, C3, F4 [2 r.].

b. n-loc (6) :

α. Miejscowość (2) :

»Proste Pole« (2): Poriczko po gr na proŝthym polyv 100 tholp íŝoly *MetrKor* 57/117v, 59/276v.

β. Główna ulica w Damaszku (4) : Wítań á idŝ ná the vlicę miáŝtá/ ktorá zowá proŝta *RejPos* 283, 285; *BiałKaz* G2; *WujNT Act* 9/11 [zawsze przekład tego samego tekstu].

**** Bez wystarczającego kontekstu (3) :** Aequus, Równy/ Proŝty/ práwy. *Mącz* 4c; Communis, Poŝpolity/ Proŝty. *Mącz* 61d; Obvius, Nadroŝny/ przeciwko komu wychodzący/ potikájący ŝie s kim w drodze. *Metapho.* Poŝpolity/ Proŝty. *Mącz* 492c.

II. Wyrażenia przyimkowe w funkcji przysłówka (115) :

»z **prosta**« = *simpliciter* *Modrz* (18) :

1. Zwyczajnie, bez komplikacji, bez czegokolwiek dodatkowego (17) :

a. O działaniu (3) : á ieŝcŝe kthemu nie były [*białogłowy*] ítare/ ále młodziucŝkie/ w iákich leciech pan Kriŝki Dworzáninowi s proŝtá miłowác dozwala. *GórnDworz* Mm7v.

α. Skromnie, niewymyŝlnie (1) :

Szereg: »z prosta a bez wymyŝłów« (1): Zaŝz owo nie piękna rzecz/ kiedy ŝie białogłowá/ vbierze/ y vchędoŝy thák s proŝtá/ á bez wymyŝłów *GórnDworz* Gv.

β. Niegrzecznie (1) : Irreverenter, Nievcŝciwie nieobyczáynie/ z proŝtá. *Mącz* 479d.

b. O tekście i słowach (ich formie i sensie): niezawile, zrozumiale, nieozdobnie (14) : á miłóŝć/ iáko iá káŝdy s proŝtá rozumie/ ŝadná miárá tey nie przyŝtoí/ ktorá ma męŝá *GórnDworz* Cc; Piŝę s proŝtá/ proŝtoŝci prawdá potrzebuie *StryjWjaz* A3, A3; *StryjKron* 512; *KlonKr* Av [2 r.]; [Ale íproŝtá vŝiúię ízczerze prowadzić íamę ízczerá Hiŝtoriey prawdę *StryjKron* A5].

Zwrot: »z prosta mowić« (2): *GórnDworz* G; przeto nikczemniuchnie íáŝkávánia y miłóŝciwánia íápamy/ biorąc to ŝobie zá krzywdę/ ieŝliby kto z proŝtá do nas mowił [*si quis plane et simpliciter nos alloquatur*] *ModrzBaz* 59v.

Szeregi: »z prosta a niedwornie« (1): Czáfem teŝ áby vmiał [*dworzanin mówiący opowieŝci*] podác ludziom íłodkiego/ s proŝtá/ á nie dwornie mowiac *GórnDworz* G.

»prosto albo nie z prosta« (2): ARendy ábo naymu [...] nie zápiŝemy [...] proŝto álbó nie z proŝtá [*directe vel indirecte JanStat* 87]/ álbó którąkolwiek wymyŝloná przyczyná/ okáŝyá y bárwą. *SarnStat* 52 [*idem*] 979.

α. Poprzedza przytoczenie wyrazu (1) : [íŝ [*ofiarowanie, tj. msza*] nietylko okromia roŝkazania Bolkiego íię ítawa/ ale teŝ y naprzeciw przykazaniu a ŝłowu Boŝemu ieŝt/ niezofiaie íproŝta ludzkim/ ale owíŝem íŝatańŝkiem roŝkazaniem *UŝtKoŝciel* 67.]

αα. *Krotko, bez dodatkowych słów (1)* : tylko tym się mieni [jeden list króla Kazimierza od drugiego]: iż datę napisano w Piotrkowie na Séymie: a w Poznaniu kim z proftą w Piotrkowie SarnStat 981; [HerburtArt 102].

ββ. [Potocznie: Pectus Bruft Pierśsi. Mammae, Mamillae Brufte idem. (profta cycki ArtNom B8v.)]

β. *Jawnie, nie ukrywając prawdy (3)* :

Zwrot: »(o)powiedzieć (a. powiadać) z prosta« [szyk zmienny] (3): Iuż tak po naszymu nie złe/ s proftą powiedzieć/ czego ktho po kim chce Górndworz Cc5v; NA fwe złés mię vpoił/ mój dobry Stárofta/ Bo czegoś śnadź niewiedział/ toć opowiem (profta). KochFr 84, 120.

2. *Sądząc z pozorów (1)* : o których ile kroć myśli [cesarz turecki o Niemcach]/ chociaż to tak naszby z brzegów wyléwa/ y zprofta głupi/ indziéy przecię mierzy/ indziéy myśli. OrzJan 81.

»**po prostu, [po prostemu]**« (97) :

1. *Równo w ujęciu liniowym, nie odchylając się (1)* : Directe sive Directo, Profto/ Po proftu. Mącz 350c.

2. *Zwyczajnie, bez komplikacji, bez czegokolwiek dodatkowego; simpliciter (simplicissime) Modrz, Calep, Cn; vulgariter JanPrzyw, Cn; sine ambage, aperte, incondite, pervulgate, de piano, populariter, usitato morę Cn (88)* : Simpliciter – Po proftu, othworziłczyę. Calep 981b.

a. *O działaniu (13)* : abowiem iedni palą [wódki] w alembikach, a drudzy po proftu. FalZioł II 3b; że [...] czafu Kázimierzá Krolá/ Prokuratorá w Polźce żadnego niebyło/ ludzie iye po proftu fádzili/ dwiemá onymi słowy/ ieft/ ieft: nie ieft/ nie ieft. OrzRozm E2, E; GrzepGeom O2; Ale bychmy po proftu a iáko w brod brnęli/ Pewniebychmy w fwyh (proftach) daleko (proft) fłynęli. RejZwierc 251v.

Połączenie: »tak po prostu« (1): gdy [...] noga [...] ciérpnie/ [...] do tego służą oleie [...] / których po (proft) polpolicie naszzy używać zwykli/ [...] (proft) płócząc ie piérwéy/ álbo tak po (proft) máżąc. Oczko 33.

Szereg: »zgoła, po prostu« (1): A tak trudna y przeciwna/ żeby łącznie niewiem iáką nacięższą Mnichowką regułę od ludzi wymyfloną mogł człowiek wytrwać/ y (proft) spełnić: niżby zgoła po (proft) [...] / wedle náuki Chrístułowej żyć CzechRozm 248.

α. *Skromnie, niekosztownie, niewymyślnie (5)* : RejZwierc 12; gdy vmárła Rathufznego żoná/ profiła przed thym mężá (proft) swego/ [...] aby po (proft) była (proft) fchowana v (proft) świętego Fránciřzka w Kláźtorze BielKron 212.

Przen (1) :

Wyrażenie: »po prostu przybrany« (1): Przywiodłemci Zuzánnę [tj. utwór pt. Zuzanna] po (proft) przybraną/ Dokąd iey kofztowniejřzey (proft) řzáty nie dořtáną. KochZuz ktv.

αα. *W funkcji przydawki lub zbliżonej do przydawki: Niekosztowny, niewymyślny (2)* : ná owę białąglówę [...] náder miło pátrzyć/ [...] [której] chod/ mowá/ niewydwarzána/ y wřytko po (proft) Górndworz G2; RejZwierc 61; [Żarna z kamieni w niej, konewniczek z desk po (proft) stolik 1 (proft) prosty podługowaty LustrPłock 192].

β. *Prymitywnie, nieumiejętnie (1)* : Ale przemyřły w takim dořtátku precz puřciwřzy/ tylko w (proft) famey roley nabárziéy gmerzem: a dořyc po (proft) Florenckiego alembikowánia/ áni piątey effencyey w rzeczách řzukánia/ zániedbawřzy. GostGosp +4.

b. O tekście i słowach (ich formie i sensie): niezawile, zrozumiale, nieozdobnie, czasem dosłownie; też o literach (74) : *OrzRozm* V; Wielka pociecha proftaczkom ktorzy po proftu poznawaią Pana fwego. *RejPos* 288 marg, 214v; Bo Poetowie oni kiedy co piłali/ Folguiąc ozdobie fłow z gościńcá chybiáli. Tak tylko fłow nie rzeczy Hiftoryki byli/ A kto po proftu idzye od prawdy nie zmyli. *StryjWjaz* A3; *CzechRozm* 263; *CzechEp* 203; Co choćiaż prawdá/ iż Ian w Ziáwieniu Rzym Bábilonem názywa/ ále w liście Piotrowym po proftu rozumieć mamy/ iż Piotr z Bábilonu z miáltá onego fławne⁶⁰ lift fwoy piłał. *NiemObr* 52, 98; [*ArtKaz* A3].

W połączeniach szeregowych (2): Bo gdyby fię ich [błędów księdza Powodowskiego] teraz więcey nákládło: á *X(iędu) K(anonikowi)* przyślłoby ná wżytkie porządnie po proftu fzczerze y porządnie odpowiedác: [...] żalby mi I.M. było: bo by te⁶⁰ nie mógł bez wielkiego kłopotu y potu odpráwić. *CzechEp* 105; Bo mowiac po proftu wedle textu/ *expresé* właśnie y wyraźnie rog ten: który wedle *X(iędu) K(anonika)* znaczył Antychriftá tedy Krolá pokázował *CzechEp* 382.

W przeciwstawieniach: »chytro (*a. chytrze*) (2), foremnie, ozdobnie, umiejętnie, zawikłanie ... po prostu« (4): Ktory [św. Jan] nic chytrze áni záwikłanie nie piłał/ ále fzczyrze y poproftu rzecz [...] opifał *CzechRozm* 25; *GórnRozm* A4; A co fye tu vkazało po proftu/ mogłoby fye to vkázác foremniéy z Euklidá *GrzepGeom* P; *CzechEp* 4.

Połączenie: »tak po prostu« (11): *RejAp* 29; ábychmy tak po proftu dufáli á wierzyli Pánu fwoiemu *RejPos* 242, 315v; *RejZwiercPodw* 183v; Iesliby the fłowá tak po proftu rozumiane miály być/ iáko żydowie niektorzy dnmáią: tedy by to zá tym iść musíało/ że Bog rzeczy przeciwné obiecuie *CzechRozm* 110v, 107, 162; Iż Chrzoftom ftáry/ bayką fię tą álegoryczną nie báwiąc/ profty zmył y fłow y vmyłú Abráhámowego tak po proftu pokázuie/ mowiac tak: [...] *CzechEp* 201, 4, 178; *CzahTr* A4v.

Zwroty: »po prostu (*a. [po prostemu]*) mowić, (od)powiedzieć (*a. odpowiadać*), rzec, mowiony« = *simpliciter (simplicissime) dicere (dicta) a. loqui* *Modrz, Cn; aperte a. pervulgate loqui, nullo apparatu a. incondite dicere, usitatis verbis uti Cn* [szyk zmienny] (9:9:1:1): Mówiłech w támtych Dyálogoch z náłzą brácią po proftu *OrzQuin* I3; *GrzegŚm* A4v; *RejZwierc* A3; Ia też także czynić będę: żeć też/ opuścifzy subtylną Filozowfką y Orátorską odpowiedź/ po proftu odpowiedác będę. *CzechRozm* 2v, 65v; Wielką záprawdę przygánę ná się bierzefz/ iefli kápáiąc twoiey chwały/ iefli też twoiey przeciw komu waśni folguiąc/ ábo wykrácałz/ ábo to co on znácznie á po proftu powiedział odrzucáłz. *ModrzBaz* 29, 94v; Przetoż kilka fłow po proftu ná nie [słowa księdza Powodowskiego] tak odpowiedamy. *CzechEp* 348, 54, 105, 109, 209, 258 (10); *CzechEpPORz* **3v; *GórnRozm* A4; *KlonFlis* F4; [musiemy na ten czas nie po prostemu wm. powiedzieć sprawy sejmń przeszłego i nasze też tamże, ale wyjmując z myśli wm. te rzeczy, które tak pilnie a tak niesłusznie wszelakimi sposobami uszom wm. inkulkowano *AktaSejmikPozn 1590/119*].

»po prostu (o)pisać« = *populariter a. vulgariter scribere Cn* [szyk zmienny] (5): Alem ia tu po proftu/ iáko náłacniéy mogło być/ piłał *GrzepGeom* B2; *CzechRozm* 25; *CzechEp* 207; *ActReg* 118; Com więc [!] oczymá widział á drugie com fłyłzał/ Z tychem rzeczy te Wierfze tak po proftu piłał. *CzahTr* A4v.

Szeregi: »jaśnie a po prostu« (1): á łronam ma być rofkazano/ áby o łámey rzeczy mowili iáśnie á poproftu [*aperte et simpliciter*] *ModrzBaz* 94v.

»krotko, (a, i) po prostu (a. [po prostemu])« [*szyk 2:1*] (3): *CzechRozm* 65v; bych miał ná wšytki [*argumenta ks. Powodowskiego*] odpowiedác/ mnšiałbym wiécey xiąg nápiłác: przetož ná niektore tylko po proftu/ krotko odpowiadác będę. *CzechEp* 261; *CzechEpPORz* **3v; [krotkom á po proftemu/ iáko proftak łpifał *ArtKaz* A2v].

»prawdziwie, (a) po prostu« (2): co o iednym Bogu Oycu y Synu iego iednorodzonym/ y o Duchu šwiętym/ prawdziwie á po proftu/ wedle piłmá šwiętego [...] rozumieć mamy: Grzegorza Páwła krotkie piłanie. *GrzegRóżn kt*; *CzechEp* 342.

»szczyrze i po prostu« [*szyk 5:1*] (6): *CzechRozm* 25; Wielkie to tedy y nieznošne iest łpotwarzenie/ ktorym ie *X(iqdz) K(anonik)* obłožył/ žeby oni [*apostołowie*] nie mieli łczyrze y po proftu/ ták iáko była potrzebá ku wierze zbáwienney/ mowić y náucžác o Iezušie Chriřtušie *CzechEp* 209, 207, 258; A ci niebožęta medrłszymi [!] chcąc być/ łczyrze y po proftu/ okrom łwoich gloz/ y wykłádów wyznáwác te⁸⁰ niechcá. *NiemObr* 107, 125.

»zgoła a (i) po prostu« (3): Gdyž y piłmá fie máło pyłaiąc/ iedno ták zgoła á po proftu vciekžy fie do rozumu łwego/ łnádnie to káždy obáczyć može/ co iest lepiej vczynić. *RejPos* 315v; *CzechEp* 293; *WujJudConf* 231.

α. *Sygnalizuje (zwykle poprzedza) krótkie przytoczenie (zwykle pojedynczego wyrazu) (11)* : bywáią v nich łłupy/ które zowá Słężacy Piłłem/ Mázurzy Mnichem. Ale v nas po Polłku po proftu Słupy. *Strum* G4; Przetož tež Káldeyłki tłumácž ták to przełožył po proftu/ kłaniayćie fie w košćiele/ á nie podnožkowi. *CzechEp* 170, 171.

W przeciwstawieniu: »chytro ... po prostu« (1): Chytro iákoš mowifž/ že cię nie rozumiem. Ia poproftu człowieká zowę/ złożonego z ciálá/ y z dułze *GórnRozm* A3v.

αα. *Krótko, bez dodatkowych słów (1)* : Azaž by tež drugiey bayki tákže pokázác nie trzebá/ žeby wężowe nášienie/ wężem tež nie było po proftu/ ále wężem z wężołtwá [...] złożone *CzechEp* 293.

ββ. *Potocznie, nie używając obcej terminologii (3)* : Bo ie [*urzędników košcielnych*] zowá/ praepołitámi (po proftu Probołzczámi) Školáłtykámi/ Kántormi/ Kánonikámi. *ModrzBaz* 131v; Iáko ná przykłád/ gdy ták mowi [*Izajasz*] połpolicie: Ták mowi Iehowáh Adonáy: Abo/ ták mowi Iehowáh Bog: A po proftu ták mowi Pan Bog *CzechEp* 285; *SarnStat* 888.

γγ. *Trafnie, używając właściwej nazwy (3)* : My tho zowiemy Exekucyá po proftu/ áby Krol to záłye pobrał/ co był rozdał. *OrzRozm* B2; *CzechRozm* 130.

Szereg: »po prostu a własnie« (1): Myć poproftu á włáfnie czterzech Ewángeliřtów księgi Ewángelie zowiemy. *WujJud* 80.

β. *Jawnie, nie ukrywając prawdy (zwykle poprzedza przytoczenie) (11)* : IVDIC1UM [...]. W ktorym fie fáłže y błędy tey to Confesłsiey poproftu pokázuią *WujJud kt*, 1; *WujNT* 890.

Połączenie: »tak po prostu« (2): A v Lukáłzá ták poproftu wyrzeczono: Což podpomože człowieká/ iestliby zyłkał wšythek Šwiát/ á łamby šiebie łthrácił *GrzegŠm* 26; *CzechEp* 207.

Zwrot: »po prostu mowić, powiadać (a. odpowiedác, a. powiedzieć), wyrzeczono« [*szyk zmienny*] (4:3:1): y Apołtołowie šwięci/ po proftu do wšyřtkich niepobožnych y przewrotnych ludzi wielkiego

ftanu mówili *KrowObr* C2v, 108v; Ták vczynię/ álec to po proftu naprzod powiádam/ iż wy thákowá Exekucyá [...] wŷzytkę Koronę Polfká z gruntu wywroćicie *OrzRozm* B2v; *GrzegRóżn* 26; *WujJud* 115v; co teź może być nalkromniey [...] odpowiedam/ prawdę poproftu mowiac *CzechEp* *3v, 9, 207.

Szeregi: »jaśnie, po prostu« (1): A iefli duchowne odrodzenie rozumiecie miłość/ y dobre vczynki: mówciefz iáśnie po proftu/ iáko Kościół mowi *WujJud* 115v.

»szczyrze, po prostu« (1): áczkolwiek I.M. odpifowác będę/ dawaiác o sobie íprawę/ w czymem nieflufznie [...] iefł vdrápan [...] gdzie fię będzie musiáák fzczyrze po proftu prawdá mowic *CzechEp* 9.

γ. *O literach*: bez znaków diakrytycznych (3) :

Połączenie: »zgoła po prostu« (1): Otóz względem te⁶⁰ nic po miáfzym punktcie: ále zgoła poproftu/ cz. *JanNKar* E2v.

Wyrażenie: »po prostu pisany« (2): ále zgoła chciał [*Kochanowski*], áby poproftu było pífané ták, a/ bez krélki. *JanNKar* E, E.

3. *Szczerze, serdecznie* (2) : Boby iuz tu trzech [*bogów*] Loiká *X(iędz)* *K(anonika)*. vrodziłá/ procz flowá á tchu/ ktory fię y w wołaiącym/ y w flowie teź wymowionem z vmyflú rodzi. Po proftu tylko wykład ten pokażę być złym wykładem á to dla tego: iż ták żaden Apofztoł flow tych nie wykłádał *CzechEp* 153; A iefli ktory z was potrzebuie mądrości/ niechże prósi v Bogá ktory obfićie (*marg*) po proftu. C.S. (–) wŷzytkim dawa/ á nie wymawia *WujNT Iac* 1/5.

4. *W funkcji modalnej*: *Poprzedza fragment wypowiedzi, na który autor chce zwrócić szczególną uwagę* (6) : Acz fie iuz mym zdánim/ wedle potrzeby/ po proftu dofyć/ o znáiomóści Bogá iednego [...] mowilo. *CzechRozm* 41; *CzechEp* 207, 296; W tym oboygu v nas poproftu wŷzytko opák. *PowodPr* 77.

Szereg: »po prostu i zgoła« [*szyk 1:1*] (2): kiedy Piotr Święty Wietzerzá Páná Kryftuflá [...] íprawował/ tedy po proftu y zgoła/ tylko fámeý modlitwy páńfkieý/ paćierzá vzywał *KrowObr* 198v; *CzechRozm* 23v.

Synonimy: **I.1.** *niekrzywy, rowny*; **a.a.** *nieułomny*; **2.** *niewymyślny, pospolity, potoczny, zwyczajny, zwykły*; **a.** *niski*; **α.** *prywatny*; **b.** *świecki, ziemski*; **c.** *lichy, marny, nikczemny, pośledni*; **β.** *domowy*; **e.** *czysty, nienaruszony, prawdziwy, słuszny, szczerzy, zdrow*; **3.α.** *dziki, głupi, gruby, lekki, niebaczny, niebiegły, niedowcipny, nieobyczajny, nieprzystojny, nietrafny, nieuczony, nieumiejętny, niewiadomy, niewstydlivy, niewyczosany, niewypolerowany, nieznamomy, nikczemny, sprosny, surowy, tępy*; **ααα.** *laik, nieuk, nieumiejętny*; **a.** *czysty, otworzysty, szczerzy*; **b.** *niebaczny, nieczujny, nieopatrzny, nieostrożny*; **4.** *jasny, jawny, lekki, łatwy, niewykrętny, niezawikłany, otworzysty, porozumny, wiadomy, wyraźliwy, zrozumiany*; **5.** *lekki, łączny, łatwy, mały, znośny*; **6.** *czysty, litościwy, łaskawy, miłościwy, miłosierny, nabożny, sprawiedliwy, uprzemy, życzliwy*; **7.** *gruby, podły, pospolity, nierodowity, nieślachetny*; **8.** *czysty, niepodszyty, nieskładny, niezłożony, pojedynkowy*; **II.** »z prosta«: **1.a.** *zwyczajnie*; **α.** *skromnie*; **b.** *jaśnie, niedwornie*; **αα.** *krotko*; **ββ.** *pospolicie*; **β.** *jawnie*; »po prostu«: **1.** *rowno*; **2.** *zwyczajnie*; **a.α.** *niekosztownie, skromnie*; **b.** *jaśnie, krotko, oczywiście, węzłowato*; **γγ.** *trefnie*; **β.** *jawnie*; **3.** *szczerze*.

Cf **NIEPROSTY**, **1. PROST**, **PROSTAK**, **PROSTO**, **PROSTOSZYI**, **PROSTOWĘGIELNY**, **PROSTOWŁOSY**